

Examensarbete

Teckenspråkstolkning i Svenskfinland

Samlade erfarenheter ur två perspektiv

Jenny Derghokasian

**Tolk YH-examen
(240 sp)**

11/2020

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

SAMMANFATTNING

Humanistiska yrkeshögskolan
Tolk YH-examen

Författare: Jenny Derghokasian
Titel: Teckenspråkstolkning i Svenskfinland. Samlade erfarenheter ur två perspektiv.
Antal sidor: 51 och 7 sidor bilagor
Handledare :Liisa Halkosaari
Beställare: Humak/Livs 2

Syftet med den kvalitativa studien var att ta reda på teckenspråkigas och teckenspråkstolkars erfarenheter kring tolkning i Svenskfinland. Deras erfarenheter samlades in via två semistrukturerade gruppintervjuer. I studien deltog teckenspråkiga som använder finlandssvenskt eller finskt teckenspråk och tolkar vars modersmål är endera finska eller svenska.

Teoridelen fokuserar dels på tolkning generellt och teckenspråkstolkarnas utbildning och kompetens, dels på flerspråkiga teckenspråkstolkningar och hur man kan utvärdera kvaliteten på tolkservicen. I teoridelen med temat språk och identitet behandlas även språkliga rättigheter och flerspråkighet. Där presenteras språkval man gör i vardagen och maktstrukturen i majoritet- och minoritetsspråk.

I presentationen av empirin har jag redogjort för erfarenheter och de finns nu dokumenterade. I båda gruppintervjuerna framkom det att det viktigaste i tolkningssituationerna är att tolken och tolkanvändaren förstår varandra. Utgångspunkten för att förstå varandra väl är att ha ett gemensamt språk, samt att tolken behärskar övriga språk som används i situationen. För att det ska lyckas behöver tolkförmedlingsprocessen fungera, från tolkbeställningen till antagandet av uppdraget. Projektet Livs 2 har haft en enande effekt för tolkanvändare och tolkar genom utbildningen. Tolkarnas språkkunskaper i finlandssvenskt teckenspråk och svenska har förbättrats. Detta har gynnat även finska teckenspråkiga som kommer i kontakt med svenska i sin vardag.

Nyckelord: Finlandssvenskt teckenspråk, finskt teckenspråk, teckenspråkstolk, tvåspråkighet

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Tulkki (AMK)

Tekijät: Jenny Derghokasian

Opinnäytetyön nimi: Viittomakielen tulkkaus alueella Svenskfinland. Kokemuksia kahdesta näkökulmasta.

Sivumäärä: 51 ja 7 liitesivua

Työn ohjaaja(t): Liisa Halkosaari

Työn tilaaja(t): Humak/Livs 2

Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää viittomakielisten ja viittomakielen tulkki- ja tulkkauspalvelun kokemukset tulkkauksesta alueella Svenskfinland. Heidän kokemuksiaan kerättiin kahdessa puolistrukturoidussa ryhmähaastattelussa. Tutkimukseen osallistuneet viittomakieliset haastateltavat käyttävät joko suomenruotsalaista tai suomalaista viittomakieltä ja tulkki- ja tulkkauspalvelun äidinkieli on joko suomi tai ruotsi.

Tutkimuksen teoreettinen osa keskittyy yleisellä tasolla tulkkaus- ja viittomakielen tulkki- ja tulkkauspalvelun koulutukseen ja osaamiseen sekä monikielisiin viittomakielen tulkkaus- ja tulkkauspalvelun laadun arviointiin. Teoriaosiossa osiossa tarkastellaan myös kieltä ja identiteettiä, kielellisiä oikeuksia ja monikielisyyttä. Lisäksi käsitellään arjen kielivalintoja sekä valtarakenteita, jotka liittyvät enemmistö- ja vähemmistökieliasetelmaan.

Empiirisen aineiston esityksessä olen kuvannut ja dokumentoinut kokemuksia. Molemmissa ryhmähaastattelussa pidettiin tärkeimpänä, että tulkki ja tulkinkäyttäjä ymmärtävät toisiaan tulkkaus- ja tulkkauspalvelun tilanteissa. Lähtökohtana toistensa ymmärtämiselle on yhteinen kieli ja että tulkki hallitsee muita tilanteissa käytettyjä kieliä. Tämän toteuttaminen vaatii toimivan tulkkausvälitysprosessin, tulkkaus- ja tulkkauspalvelun tekemisestä tulkkaus- ja tulkkauspalvelun vastaanottamiseen. Projektin Livs 2 koulutus on tuonut tulkinkäyttäjiä ja tulkkeja lähemmäs toisiaan. Projektin ansiosta tulkki- ja tulkkauspalvelun kielitaito on kehittynyt sekä suomenruotsalaisen viittomakielen, että ruotsin kielen osalta. Tästä hyötyvät myös ruotsin kielen kanssa tekemisissä olevat suomalaisen viittomakielen käyttäjät.

Asiasanat: Suomenruotsalainen viittomakieli, suomalainen viittomakieli, viittomakielen tulkki, kaksikielisyys

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in Sign Language Interpreting

Author: Jenny Derghokasian

Title: Sign language interpreting in Swedish Finland. Gathered experiences from two perspectives.

Number of Pages: 51 and 7 attachment pages

Supervisor(s): Liisa Halkosaari

Subscriber(s): Humak/Livs 2

The purpose of the qualitative study was to examine experiences of sign language users and sign language interpreters regarding sign language interpreting in Swedish Finland. Their experiences were gathered through two semi-structured group interviews. The study involved sign language users native in either Finnish-Swedish or Finnish sign language. The interpreters involved were native Finnish or Swedish speaking.

The theoretical part focuses on interpretation in general and the sign language interpreters' education and competence and partly on multilingual interpreting in sign language and how to evaluate the quality of the interpreting service. The theoretical part regarding language and identity also examines linguistic rights and multilingualism. It presents the choices of language in everyday life and the power structure pertaining to majority and minority languages.

In the presentation of the empirical data, I have described experiences and they are now documented. Noticeable in both groups was the importance of mutual understanding during the interpretation. The interpreter and client need to have a common language, the interpreter also needs to be skilled in other languages used during the situation. For this to succeed, the process of allocating the interpreter must function properly, from the interpreter order to the acceptance of the assignment. The project Livs 2 has had a unifying effect for interpreter users and interpreters. Through training, the interpreters' language skills in Finnish-Swedish sign language and Swedish have improved. Finnish sign language users who come in contact with Swedish in their everyday life have also benefited from this.

Keywords: Finland-Swedish sign language, Finnish sign language, sign language interpreter, bilingualism

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	INLEDNING.....	7
2	TOLKNING	9
2.1	Tolkningens kvalitet och utvärdering.....	10
2.2	Teckenspråkstolkarnas utbildning och kompetens i korthet.....	11
2.3	FPA:s tolkningsservice.....	13
2.4	Teckenspråkstolkens språkpar och språkkontakt i Svenskfinland	14
3	SPRÅK OCH IDENTITET	15
3.1	Identitet	16
3.2	Språkliga rättigheter	17
3.3	Tvåspråkighet eller flerspråkighet.....	19
3.3.1	Flerspråkiga samtal	19
3.3.2	Utrotningshotade språk och revitalisering	20
4	FORSKNINGSMETODER	21
4.1	Kvalitativ forskning	21
4.2	Gruppintervju	22
4.3	Val av informanter	23
4.4	Genomförandet av intervjuerna	23
5	ANALYSPROCESSEN	24
6	TOLKANVÄNDARNAS ERFARENHETER.....	26
6.1	Smidighet i tolkningen	26
6.2	Flerspråkighet i tolkningssituationer	28
6.3	Beställning av tolk	30
6.4	Respons för tolkningen.....	31
6.5	Tolkarnas kunskaper	33
6.6	Liten krets.....	35
7	TOLKARNAS ERFARENHETER.....	36
7.1	Smidighet i tolkningen	36
7.2	Flerspråkighet i tolkningssituationer	38

7.3	Beställningen ur tolkarnas synvinkel	40
7.4	Respons till tolkar	42
7.5	Tolkarnas kunskaper	43
7.6	Liten tolkkrets.....	43
8	ANALYS OCH DISKUSSION	45
	REFERENSER.....	50
	BILAGOR.....	53

1 INLEDNING

Vårt tvåspråkiga land är berikat med två teckenspråk. Det finska teckenspråket med en bredare användarkrets med ca 3000 döva språkanvändare, medan det finlandssvenska teckenspråkets hot om utrotning är verklig. I nuläget finns det endast ca 100 döva personer med detta modersmål. Genom olika arbetssätt har man tagit viktiga första steg genom att aktivt jobba för att revitalisera språket, förena språkanvändare, stärka identitet. (Jokinen 2020.)

Finlandssvenska teckenspråket är så sällsynt att många har funderat på om det ens existerar. Det gör det! Språket existerar främst inom landskapen Nyland och Österbotten (Andersson-Koski 2015, 36). I Svenskfinland finns både finlandssvenska och finska teckenspråkiga, som använder tolk. Båda språkgrupperna kan vara i behov av tolkservice på svenska. I nuläget är tolken i FPA:s system endera en svensk eller en finsk resurs (Kela 2017, 13). Vad innebär det i praktiken?

Jag får ofta genom mitt arbete som teckenspråkstolk ta del av andras erfarenheter, situationer som hade kunnat gå bättre om något hade gjorts annorlunda. Svenskfinland, ett område med flera aktiva teckenspråk och talade språk, ställer speciella krav på tolkanvändare, tolkar, förmedlare och gemene man. Jag har ofta funderat på vilka kraven egentligen är. Tyst kunskap behöver ventileras och vi måste inom branschen stämma av och evaluera regelbundet för att uppnå bättre kvalitet och service för våra kunder. Genom att ifrågasätta det som tas för givet och lyfta fram perspektiv som annars kan vara förbisedda vill jag ta reda på och dokumentera vad tolkanvändare och tolkar i Svenskfinland har för erfarenheter kring tolkningen.

Examensarbetets beställare är Humaks projekt Livs 2. Planeringen är gjord med projektchef Liisa Halkosaari. Projektet är en fortsättning på projektet Livs 1. Finlands Dövas Förbund hade tillsammans med döva i Kosovo utarbetat ett utbildningsprogram, CASLI (Center for the Assessment of Sign Language Interpretation) Programmet fungerade som modell för Livs-utbildningen. Under Livs 1, 2015–2017, fokuserade man på att stärka det finlandssvenska teckenspråkets ställning och språkbrukarnas identitet samt förverkliga en instruktörsutbildning i finlandssvenskt teckenspråk. Man spred information om teckenspråket och

bearbetade plattformen SignWiki för att nämna några exempel. Språkanvändare sammanfördes via olika aktiviteter för att tillsammans få använda sitt språk. (Humak 2020.)

Under Livs 2, 2018–2020, fokuserade man på en tolkutbildning. Tack vare de person- och materialresurser som Livs 1 genererade, kunde man genomföra tolkutbildningen. Genom att skräddarsy utbildningen i den heterogena gruppen, kunde man tidseffektivt få ut nya tolkar för att råda bot på tolkbristen. Utbildningen finansierades av Undervisnings- och kulturministeriet som en engångsföreteelse. (Humak 2020.)

Jag var en av deltagarna i utbildningen Livs 2. Under projektets gång fick jag en bredare inblick i hur branschen ser ut i Svenskfinland, eftersom deltagarna var verksamma i just det området. I diskussioner med kolleger kring flerspråkiga tolkningar fann jag mig plötsligt i situationen att inte vara ensam med erfarenheten att tolka till fyra språk under en tolkning. Genom våra studier, diskussioner och reflektioner slogs jag av tanken att dokumentera och tydligt presentera de olika behov som kunderna och tolkarna har på flerspråkiga områden och situationer. Dokumentation behövs för att de instanser som i fortsättningen planerar, utvecklar och verkställer tolkservicen framöver kan göra informativa beslut. Jag ville genom mitt examensarbete bredda diskussionen till att omfatta både finska och finlandssvenska teckenspråkigas tolktjänster.

Majoriteten av teckenspråkstolkningarna i Finland förmedlas via FPA. Man kan fråga sig om kundernas behov och tolkarnas kompetens möts i detta system som utförs enligt regler gjorda i första hand av FPA? En del tolkar har det som krävs, men FPA:s krav är baserade främst på tolkarnas utbildningsnivå. Utbildningsnivån berättar främst om vilket årtionde tolken har fått sin utbildning på och rådande praxis vid det tillfället. I Andersson-Koskis (2015) kartläggning kan man läsa kommentarer av ett par döva hur de har noterat skillnader i tillgängligheten på finlandssvenska tolkar beroende på hur bra de kan motivera behovet. Det kan vara en utmaning att skriva ner en välformulerad motivering på ett främmande språk. (2015, 49). Ytterligare en målsättning kunde vara att definiera informationen tolkanvändaren behöver kunna kommunicera till förmedlingen, för att få en tolk med den kompetens som situationen kräver.

I teoridelen börjar jag med att presenterar vad tolkning är på ett allmänt plan. Därefter går jag in på hur man kan utvärdera tolkningens kvalitet, tolkarnas kompetens och

språkpar. Eftersom FPA har en stor påverkande roll och ett stort ansvar inom teckenspråkstolkningen belyser jag en del av de regler som tolkar och tolkanvändare anpassar sig efter. I kapitel tre tar jag en titt på språk och identitet. Språket är en del som formar vår identitet och vår identitet styr vilket språk vi använder i olika situationer. Jag går sedan in på teori kring tvåspråkighet och flerspråkiga samtal för att belysa hur den språkliga vardagen ser ut i Svenskfinland. Eftersom båda teckenspråken orsakar oro över att språkanvändare minskar och det finlandssvenska teckenspråket är gravt utrotningshotat redan, tar jag upp revitalisering och utrotningshotade språk. I kapitlet om forskningsmetoder presenterar jag mina val och motiveringar för examensarbetet. Därefter presenteras empiriska delen uppdelad i tolkanvändares och tolkars erfarenheter kring tolkning i Svenskfinland. Avslutningsvis presenterar jag min analys av materialet.

2 TOLKNING

Tolkning behövs för att möjliggöra kommunikation mellan parter som inte förstår varandra men vill ha kontakt med varandra. (Tolk- och översättarinstitutet vid Stockholms universitet (TÖI) 2008, 11.) Tolken tar en aktiv roll för att skapa kommunikation tillsammans med övriga parter och fungerar som en interkulturell aktör i det tolkade samtalet. Tolken är trots sin neutralitet en synlig deltagare. Tolken återger sin uppfattning av talarens åsikter så neutralt som möjligt. Eftersom det är en mänsklig personlig hjärna och inte en maskin som processar innehållet, påverkas tolken och tolkningen av situationen hon tolkar i. (Ibid. 64, 73.)

Parternas förväntningar och föreställningar på tolken och tolkrollen är varierande. Varje tolkad situation är unik och man kan inte göra en generaliserande beskrivning som stämmer in på alla situationer och samtal. (Norström, Gustafsson & Fioretos 2013, 258.)

Tolken kan arbeta på plats eller på distans, via telefon- eller videotolkning. Tolkens grundläggande kompetenskrav är desamma oberoende av om tolkningen sker på distans eller på plats. (Ibid. 250.)

Enligt Vik-Tuominen (2006) kan en kontakttolkning vara mer komplicerad än en konferenstolkning sett ur kommunikationssynvinkel. Detta har lett till att forskare och tolkar betonar tolkning som ett kommunikativt och socialt samspel mellan

samtalsparter. (Vik-Tuominen 2006, 102.) Karaktäristiskt är att tolka parternas spontana tal, till och från de språk som används (Wadensjö 2013, 76).

Malmberg (2020) berättar i en artikel om teckenspråkstolkens vardag och hur varierande tolkningsuppdragen är. Från att tolka sittandes bakåtvänd på en SUP-bräda till att tolka krävande konferenser. Tolkens möjlighet att förbereda sig inför ett uppdrag inverkar stort på tolkningens kvalitet och hur belastad tolken är under ett uppdrag. Mycket av tolkarnas tid går till att kontakta olika instanser för att kunna förbereda sig. (Malmberg 2020)

Jag kommer inte att desto mer gå in på själva tolkningsprocessen. För den intresserade kan jag rekommendera att bekanta sig med exempelvis Giles kapacitetsmodell.

2.1 Tolkningens kvalitet och utvärdering

En förutsättning för kvalitativ tolkning är att tolken innehar de basala kunskaperna som behövs, t.ex. goda kunskaper i språk och kultur. Utöver det förbereder sig tolken inför det specifika uppdraget genom att bekanta sig med terminologin inom ämnesområdet. Tolken ansvarar även för sina rättigheter och skyldigheter och vet hur man ska agera som tolk. (Vik-Tuovinen 2006, 69–70) Tolkningens kvalitet är inte konstant, den varierar. En viktig aspekt är att tolken inte bör åta sig uppdrag man inte tror att man är lämpad för. I en kvalitativ tolkning kan tolken anpassa sig efter deltagarnas förväntningar och krav inom rimliga gränser. (TÖI 2008, 73)

Maya de Wit och Irma Sluis (2014) har gjort en undersökning i Nederländerna där man ville ta reda på vilka kvalitetsaspekter som inverkade på valet av teckenspråkstolk. Tolkningsituationerna var kopplade till studier, arbetslivet eller i samhället. I alla tre grupperna fick man samma resultat på de två viktigaste aspekterna. Det viktigaste var att tolkanvändaren förstår tolken, på andra plats att tolken förstår tolkanvändaren. På tredje plats var resultatet varierande beroende på kontexten. I samhällssituationer var resultatet förtroende för tolken. I studiemiljö värdesatte tolkanvändare att tolken smälter in. I arbetslivet var det viktigt att tolken känner till specifik jargong och innehåll. (de Wit & Sluis 2014, 73–74.)

I kommunikation mellan människor finns det alltid en möjlighet för missförstånd. Tolkar har i samtalet en unik position, ett specifikt ansvar och makt att motverka missförstånd. Tolkarna har olika strategier för att undvika missförstånd, genom att

poängtera missförståndet, korrigera eller reda ut det. De två sistnämnda kan dock inverka på samtalet på ett oönskat vis, parterna kan fortsätta tala förbi varandra utan att veta om det. (Wadensjö 2018, 148–150.)

I en tolkningssituation är det endast tolken och eventuella kolleger som kan utvärdera tolkningen i sin helhet. De innehar expertisen att jämföra tolkningen med källtexten. Teckenspråkstolkar arbetar ofta ensamma och måste alltså därför ta ett stort ansvar över tolkningens kvalitet. Vid partolkningar kan tolkarna dela på arbetsbördan och ansvaret. (Roslöf & Veitonen 2006, 178.)

von Essen (2003) har utarbetat en utvärderingsblankett för tolkar. Blanketten är uppdelad i elva huvudkategorier att använda i sin självutvärdering efter varje uppdrag. Kategorierna som utvärderas är tolkningens naturlighet, röstanvändning, språkkunskap, tolkningens innehåll, tolkningens struktur, tolken/talaren, tolkens uppmärksamhet, publikens reaktioner, kundsamarbete och situationen i sin helhet. Dessa kategorier är utöver det uppdelade i mer specifika teman. (von Essen 2003.) Genom att utvärdera sina tolkningsuppdrag systematiskt kan tolken utveckla sin arbetsskicklighet. Utvärderingen inverkar positivt på tolkarnas arbetsmotivation. (Ibid. 47.)

Utöver självutvärderingen kan tolkar få spontan respons av åhörare och arrangörer, medan bästa partnern att utföra utvärderingen med är partolken. Till största delen är det som sagt tolken som utvärderar sig själv, vilket resulterar i en ytterst subjektiv bedömning. Genom att utföra utvärderingen systematiskt, får subjektiviteten en mindre roll. Ett annat sätt att få non-verbal respons är genom att observera sina tolkanvändares miner under tolkningens gång, alternativt kan tolken aktivt begära respons efter tolkningen. Man kan utvärdera det som positiv respons om tolkanvändaren eller arrangören vill anlita samma tolk igen. (Ibid. 52–56)

2.2 Teckenspråkstolkarnas utbildning och kompetens i korthet

I Finland kan man i dagsläget utbilda sig till teckenspråkstolk på finska vid yrkeshögskolorna Humak eller Diak. Den första utbildningen för teckenspråkstolkar i Finland arrangerades 1962 i form av en kortkurs. Nästan tjugo år senare, 1981, ordnades den en kortkurs för finlandssvenska teckenspråkstolkar.

Teckenspråkstolkutbildning på svenska har därefter ordnats tre gånger: 1985 (1 år), 1990 (3 år) och 2018 (2 år). (Rainò & Vik 2020, 16–19.)

Livs 2-projektet som ordnades 2018 är den senaste utbildningen och var ett unikt tillfälle att studera dels språket finlandssvenskt teckenspråk och tolkning mellan språkparet svenska och finlandssvenskt teckenspråk. Läroplanen baserade sig på tolkutbildningen vid Humak, utbildningen ordnades som en engångsföreteelse. Innan det fanns möjligheten att förkovra sina kunskaper i det finlandssvenska teckenspråket genom att delta i projektet Livs 1. (Humak 2020.)

Efter 1993 har teckenspråkstolkarna utbildats på finska utbildningar och har hamnat eller sökt sig till arbete i finlandssvenska miljöer utan officiell utbildning inom området. Eftersom det är i stort sett tolken själv som avgör när man har tillräckliga kunskaper för att anta ett tolkningsuppdrag på dessa språk och inläringen av språken varit beroende av tolkens personliga intresse har det resulterat i varierande kvalitet på tolkningsuppdragen och känslan av misslyckande har varit närvarande. (Andersson-Koski 2015, 40.) Man kan tänka sig tolkyrket som ett hantverksyrke, som man lär sig genom tätt samspel mellan mästare och lärling. Nybörjaren fokuserar på teknik och lär sig först rutiner, sedan förståelse för uppgiften och till sist förståelse för situationen. Så växer nybörjaren in i yrkeskunskapen. (Holmgren 2009, 9.)

Tolkens viktigaste kompetenser är språkkunskap, realiakunskap, terminologi, kunskap om tolketik och tolkteknik. Dessutom bör tolken ha kunskap för det ämne som behandlas under tolkningen, inklusive fackspråk, regler och förordningar, kulturella och sociala koder samt kunna hantera tabun och känslor. (Norström, Gustafsson & Fioretos 2013, 250–251.) Historiskt sett har språkgemenskapens medlemmar utsett vilka pålitliga personer som har tillräckliga kunskaper för att utföra tolkningar. Gemenskapen har litat på medlemmarnas erfarenheter och deras omdöme. (Cokely 2005, 4.) 1979 började man officiellt med tolkservice i Finland, innan dess var det även här service producerad av närstående i gemenskapen (Kalela 2010, 15).

Vad gäller den finlandssvenska teckenspråkstolkningen, lyfter Andersson-Koski fram att det är tolkarna själva som avgör när de har tillräckliga kunskaper för att göra tolkuppdrag (Andersson-Koski 2015, 40). Under projektet Livs 2 gjordes en undersökning kring deltagarnas kunskaper i finlandssvenskt teckenspråk. Där grupperades deltagarna enligt en självutvärdering i tre nivåer. Grupp 1 började studera

språket 2018 vid projektets start, grupp 2 hade lärt sig språket 1–5 år och grupp 3 hade mer än 15 års erfarenhet av språket. (Aaltomaa 2020, 17.) Deltagarna utvärderade sina språkkunskaper med små skillnader; de som hade minst erfarenhet värderade sina färdigheter lägre och de med mest erfarenhet värderade sina kunskaper högre. (Ibid. 43.)

2.3 FPA:s tolkningsservice

Folkpensionsanstalten, FPA, är den instans som till största del förmedlar teckenspråkstolkningservice i Finland. Serviceproducenter uppger att endast 0–20% av deras omsättning består av andra uppdragsgivare. (Rainò 2020, 36.) FPA har därmed en stor inverkan på tolkningsservicen.

Tolkservice för teckenspråkiga personer är garanterad/skyddad i lagen och arrangeras av FPA. I lagen om tolkningstjänst för handikappade personer, §10 konstateras:

”När tolkningstjänst ordnas ska serviceanvändarens önskemål, åsikter, fördel och individuella behov samt modersmål och kulturella bakgrund beaktas.”

När man bekantar sig med FPA:s digra servicebeskrivning, som endast finns på finska, noterar man snabbt att kunder som använder finlandssvenskt teckenspråk går under benämningen svenskspråkiga kunder. Därtill framgår det av servicebeskrivningen att tolkar som meddelat att de producerar service på finska, inte får anmäla sig som resurs till svenskspråkig tolkservice. Tolkarna arbetar som endera svensk- eller finskspråkiga resurser i FPA:s system. En tolk kan vara resurs i flera språk, om språken det gäller är t.ex. finska och engelska. Detta är inte möjligt med språken finska och svenska eller finlandssvenskt och finskt teckenspråk. (Kela 2017, 13.)

I skrivande stund har FPA startat en ny upphandling med en ny servicebeskrivning. Där använder man sig fortfarande av termen svenskspråkiga kunder, men man klargör att termen gäller de kunder som använder finlandssvenskt teckenspråk och/eller talad/skriven svenska i interaktion. Tolkar med Livs-utbildning nämns även i servicebeskrivningen. (Kela 2020, 16–17.) Det som lämnar öppet i den nya servicebeskrivningen är att det är upp till serviceproducenterna att definiera vilka tolkar som har tillräckliga kunskaper i finlandssvenskt teckenspråk och om tolken behärskar svenska på modersmålsnivå. De tolkar som kan svenska på

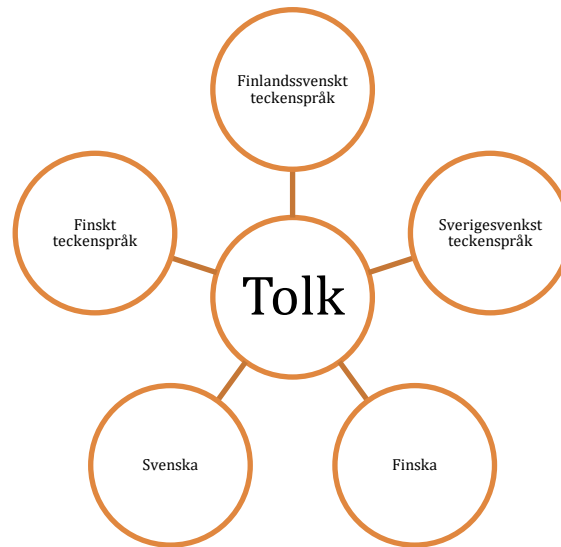
modersmålsnivå, men inte finlandssvenskt teckenspråk, faller utanför systemet. I servicebeskrivningen framkommer ytterligare att med främmande språk menas andra språk än våra nationalspråk (Kela 2020, 49).

I FPA:s förmedlingssituationer utgår man oftast ifrån att språkparen är tolkningar mellan finlandssvenskt teckenspråk och svenska eller finskt teckenspråk och finska. Hur väl kunderna kan uttrycka och motivera sitt behov har i vissa fall inverkat på huruvida man får en tolk med den kompetens som situationen kräver. (Andersson-Koski 2015, 47–49.) Under mina verksamma år inom branschen, har jag ofta funnit mig i situationer där jag förväntas använda fyra språk samtidigt. Detta beror inte på slumpen, i Andersson-Koskis kartläggning framkommer att det är vanligt bland svenskspråkiga tolkar (Ibid. 43).

Det är bra att känna till de olika servicebeskrivningarna för att lättare relatera till de erfarenheter som tolkanvändare och tolkar har. Den nya servicebeskrivningen innehåller flera förbättringar i teorin, hur de kommer att utspela sig i praktiken återstår att se.

2.4 Teckenspråkstolkens språkpar och språkkontakt i Svenskfinland

I Svenskfinland får teckenspråkstolkarna förbereda sig på att tolkningssituationerna innehåller fler språk än två. Det beror dels på våra nationalspråk finska och svenska. Dels beror det på teckenspråkigas många språkkontakter, finlandssvenska döva kan ha fem olika språkkontakter i vardagen (Hoyer 2013, 236). Teckenspråkstolkarnas språkkontakter illustreras i figur 1. Figuren är baserad på Andersson-Koskis (2015) illustration av finlandssvenska teckenspråkigas språkkontakter i vardagen. (Andersson-Koski 2015, 23.)

Figur 1. Teckenspråkstolkens språkkontakt i vardagen i Svenskfinland.

Vid förmedlingen av teckenspråkstolkar utgår man vanligtvis ifrån normen att tolkningspråken är mellan finlandssvenskt teckenspråk och svenska eller finskt teckenspråk och finska. De tolkar som angivit alla fyra språk som sina arbetspråk kan få tolkningsuppdrag mellan alla språk i varierande riktning under samma dag. Tolkarna som har dessa arbetspråk är få och får ofta klara sig ensamma utan tolkpar i språkligt utmanande situationer. Detta kan leda till att tolkanvändare upplever att information uteblir och tolkarna upplever missnöje med sin arbetsinsats. Tolkningar mellan exempelvis finska och finskt teckenspråk är mindre krävande än tolkning mellan finska och finlandssvenskt teckenspråk. I det senare språkparet måste tolken aktivt navigera mellan tre språk finlandssvenskt teckenspråk, finska och svenska. Direktöversättningar från finska kan bli oförståeliga för tolkanvändaren. (Andersson-Koski 2015, 47.)

Illustrationen visar de vanligaste språkkontaktorna i Svenskfinland, beroende på tolkens kunskaper kunde man tillägga cirklar för andra språk eller kommunikationssätt. Teckenspråkstolkar kan även inneha kompetens att arbeta som skrivtolk, tolk för handikappade.

3 SPRÅK OCH IDENTITET

Språket anses vara betydelsefullt för människans identitet. Språket utgör den mest centrala identitetsmarkören i vissa grupper, t.ex. finlandssvenskarna. Språket är ett centralt verktyg för att namnge sig själv och omvärlden och barnets uppfostran bygger

på social interaktion. Man kan också förhålla sig instrumentellt till ett eller flera språk. Detta gäller främst nyinlärda språk, dessa inverkar inte på människans identitet. (Liebkind m.fl. 2019, 187.) Alla språkliga minoriteter är olika med t.ex. varierande historiska, juridiska och demografiska omständigheter (Tandefelt 2019, 222).

Professor i allmän språkvetenskap Dahl (2000) presenterar ett sätt att skilja på majoriteter och minoriteter i samhället, största gruppen är majoriteten och alla de andra är minoriteter. Alla grupper som domineras av andra kan omfattas av termen minoritet. (Dahl 2000, 139.) Finlands nationalspråk är finska och svenska och svenskan räknas inte juridiskt som minoritetsspråk. (Lindell 2016, 8.)

I Finland finns det 33 tvåspråkiga kommuner enligt Språkbarometern 2016. Kommuner kan frivilligt söka status som tvåspråkig, om invånarna med minoritetsspråket som modersmål inte uppnår gränsen på 8 procent eller sammanlagt 3000 personer. Största delen av finskspråkiga i Finland lever i kommuner med finska som majoritetsspråk och få som språkminoritet. I tvåspråkiga kommuner med svenska som majoritetsspråk lever en stor del av Finlands svenskspråkiga invånare. I Nyland finns de flesta kommunerna med svenskspråkig minoritet, i Österbotten finns de flesta kommunerna med finskspråkiga minoritet. (Lindell 2016, 7, 21.)

3.1 Identitet

Man kan identifiera sig själv ur en subjektiv eller objektiv aspekt. Identiteten svarar på frågan vem eller vad är jag. Hur man uppfattar sig själv och hur starkt man identifierar sig med familjemedlemmar, vänner, kolleger, etnisk eller språkgrupp för att nämna några exempel är subjektivt. Den objektiva aspekten däremot svara på frågan vad eller vem tror andra att jag är. Objektiv aspekt handlar om hur man uppfattas och identifieras av andra. Man kan alltså uppfatta och identifiera sig själv som tvåspråkig men uppfattas av andra som enspråkig eftersom man inte kan språket tillräckligt bra. Oenigheter om identitetens värde upplevs som speciellt obehagliga. Man kan föra identitetsförhandlingar mellan individer eller grupper, både om innehållet, det emotionella värdet samt betydelsen av personliga och sociala identiteter. I förhandlingar mellan gruppmedlemmar domineras interaktionen av den sociala identiteten. (Liebkind m.fl. 2019, 184–186.)

Minoritetsmedlemmar har ofta olika grader av dubbla eller multipla identiteter. Man kan dela upp dessa i begreppen separerad minoritetsidentitet, assimilerad majoritetsidentitet eller en marginaliserad identitet. Separerad minoritetsidentitet gäller personer som enspråkigt identifierar sig enbart med minoritetsgruppen. Assimilerad majoritetsidentitet är personer som enbart identifierar sig med majoriteten. Marginaliserad identitet är när en person inte identifierar sig med någondera gruppen. (Ibid. 189–190.) I det moderna samhället är det signifikativt med mångfacetterad identitet. I våra olika rollfunktioner skapar vi sociala identiteter. (Jönhill 2012, 68–69.)

Möjligheten till kommunikation är alltid relaterad till att vara utanför eller innanför (Ibid. 82). Finskt och finlandssvenskt teckenspråk nämns som exempel på ”kommunikationsmetoder” för personer med funktionsnedsättning på FPA:s hemsida. Benämningen kommunikationsmetod förringar teckenspråkets status som språk, samtidigt som man lyfter fram en medicinsk synvinkel. Myndigheter och döva har traditionellt olika perspektiv, handikapp-orienterat vs. kulturellt perspektiv. (Andersson-Koski 2015, 25, 28.) Det borde vara språkanvändare själva som definierar sig själva och sitt språk (Östman 2005, 14). Teckenspråkiga eller döva har sällan en monokulturell identitet, dövas sociala identitet är globalt rätt likadan (Jokinen 2002, 65–66). Det finns en möjlighet att uppge finskt eller finlandssvenskt teckenspråk som sitt modersmål i Finland, ändå finns det språkligt medvetna döva som istället uppger svenska eller finska som sitt modersmål. (Andersson-Koski 2015, 57.)

3.2 Språkliga rättigheter

Lanseringen av Språkbarometern var år 2004. Språkbarometern undersöker hur invånare i tvåspråkiga kommuner uppfattar att den språkliga servicen har förverkligats. (Lindell 2016, 8.) I media är språkfrågan på agendan och debatteras offentligt flitigt. Trots det har kunskaperna minskat vad gäller språkliga rättigheter, istället för ökat. Det verkar som att man börjar tvivla på sina kunskaper kring språkliga rättigheter när de ständigt ifrågasätts i det offentliga rummet. (Ibid. 20.) Genom att erkänna en minoritet offentligt ger man rättigheter till dem som talar språket. De har rätt att använda sitt modersmål i olika sammanhang och barnen garanteras undervisning på språket. Man har rätt att och bör ställa krav på myndigheter att få service på sitt modersmål. (Dahl 2000, 139.)

Även teckenspråken i Finland har som minoritetsspråk varit på agendan, teckenspråken har fått synlighet. Man har fört en offentlig diskussion om språksituationen. Attityderna gentemot teckenspråken är positiva och det finlandssvenska teckenspråkets status har höjts som jämbördigt med det finska teckenspråket. (Jokinen 2020.)

Våra samiska språk fick en egen Språkbarometer 2016 och i år 2020 finns det för första gången en Språkbarometer även för teckenspråken i Finland. Språkbarometern undersöker atmosfären kring språket och hur man upplever språkliga rättigheter. Detta är första gången man gör en bred undersökning om dövas erfarenheter som språklig minoritet. Nyttan av undersökningen är att majoritetsbefolkningen får information och kan ta språkgrupperna i beaktande. (Halkosaari 2020.)

I Språkbarometern rapporteras hur benägen man är att få service på sitt eget språk. Statistiken visar att 72% av finskspråkiga och 48% av svenskspråkiga i tvåspråkiga kommuner försöker alltid eller oftast få service på sitt modersmål. Minoritetens procentuella andel i kommunen inverkar på hur benägen man är. Ju större procentuell andel, desto mer benägen är man att få service på sitt eget språk. I sammanhang där man inlett sitt ärende på svenska och fått svar på engelska byter många till finska istället. (Lindell 2016, 20–21, 24).

För en teckenspråkig är det vanligt att man inledningsvis måste förklara att språket är ett naturligt språk, det räcker inte att motivera sitt behov av det egna språket. Om man inte kan få service på det egna språket, kan man använda sig av en tolk i andra hand. Makten över språket innehas av språkanvändare, det är viktigt att de vill och väljer att medvetet använda sitt språk. (Andersson-Koski 2015, 55, 62.)

Vad gäller språkminoriteterna teckenspråkiga, romer och samer har samarbetet ökat markant dem emellan. Man har konstaterat ha liknande problem att hitta lösningar på. Språkberövandet och att tvingas gå i skola på ett främmande språk är exempel på förtryck som teckenspråkiga och samerna delar ur ett historiskt perspektiv. (Jokinen 2020.) När man jämför språkgrupper med varandra, man måste beakta varierande historiska, juridiska och demografiska omständigheter (Tandefelt 2019, 222).

3.3 Tvåspråkighet eller flerspråkighet

Finland är ett av få länder i världen som är officiellt tvåspråkigt. Samtidigt är Finland språkligt homogent, över 90% har majoritetsspråket finska som sitt modersmål. Två- eller flerspråkiga samhällen betyder inte att invånarna är tvåspråkiga. Dessutom kan samhället betraktas enspråkigt även om invånarna behärskar flera språk. (Tandefelt 2019, 221.) Det modersmål man har registrerat i befolkningsregistret räknas som modersmålet, man kan inte registrera sig som tvåspråkig i Finland (Lindell 2016, 7).

Man kan vara tvåspråkig till sitt ursprung om man vuxit upp med två språk, ett hemma och ett i sin omedelbara närmiljö och möjliggör att språken utvecklas parallellt eller simultant. Då man lär sig språk konsekutivt, lär man sig språken efter varandra. Vilken grad av tvåspråkighet och färdighetsnivå man utvecklar har att göra med när mötet med språken har skett. (Tandefelt 2019, 223.)

Tvåspråkiga personer med finska som modersmål är färre än de med svenska som modersmål, men lever i en svårtolkad språklig identitet (Himmelroos & Strandberg 2020, 14). Vanligaste formen av tvåspråkighet är obalans mellan färdigheterna i språken. Exempelvis kan man förstå, tala, läsa skriva obehindrat på ett av språken men göra skriftliga fel på det andra språket. (Tandefelt 2019, 224.) Termen tvåspråkig definieras på olika sätt. Den vidaste definitionen är att man är tvåspråkig om man kan använda sig av mer än ett språk, medan den strängaste definitionen avser personer som behärskar två språk på modersmålsnivå. (Dahl 2000, 284.)

3.3.1 Flerspråkiga samtal

Parallella tvåspråkiga samtal där parterna håller sig till olika språk är ett ovanligt mönster för finländska förhållanden. Parallella samtal är möjliga om parterna har passiva kunskaper i varandras språk. Det kan handla om samtal i flerspråkiga familjer eller en vårdssituation där kunden och vårdaren talar olika språk. (Henricson 2019, 128–129.) Man kan också välja att samtala på ett mellanfolkligt språk, alltså ett språk som inte är parternas modersmål. Man kan också välja att använda ett av modersmålen eller att båda pratar sitt respektive modersmål, det sistnämnda är inte så vanligt. (Dahl 2000, 143.)

Vik (2016) har undersökt tvåspråkighet i möteskontext och lyfter fram informanternas motiveringar till val av språk. Dels valde man sitt modersmål för att man kan uttrycka

sig bäst, politiska eller ideologiska skäl, framhålla sin språkprofil eller av principskäl. Valet att tala det andra inhemska språket motiverades med vikten att nyansera, att göra sig förstadd i ett specifikt ärende på det andra språket. Mötesdeltagare med tillräckliga kunskaper kunde vid behov eller av vilja, välja att tala det andra inhemska språket. Man använder sig av det språk som gör kommunikationen enklast eller mest effektiv. (Vik 2016, 20–22.)

I ett flerspråkigt samtal är det vanligt med ordsökningar, men inte begränsat till just flerspråkiga situationer. Vid tillfälliga luckor i samtalsflödet kan man fylla luckan med ett ord som råkar finnas närmast till hands då, oberoende av språk. (Henricson 2019, 133.) Kodväxling, interferens och låneord uppfattas ofta negativt och hör inte hemma i ett vårdat språk. Å andra sidan är det få tvåspråkiga som kan separera språken, det dominerande språket influerar på det andra språket. Navigeringen mellan språken kan anses som värdefulla lingvistiska strategier. I teckenspråkstolkning är typiska exempel på interferens: bokstavering av ord, muntlig artikulation och ordagrann omskrivning till ett tecken. (Davis 2005, 115–116.)

3.3.2 Utrotningshotade språk och revitalisering

Enligt Dahl (2000) finns ett samband mellan språk som har studerats minst av forskare och de språk som håller på att försvinna. Utrotningshotade språken kan vara kända endast till namnet. Det är eventuellt oundvikligt men det ska inte ske på grund av skam över sitt modersmål. Språkligt medvetna har en viktig uppgift att förmedla att alla språk är lika värda. Det kan inverka positivt till språkanvändningen. Man använder språket mer och ställer krav på omvärlden. (Dahl 2000, 166.)

Termen språkbevarande används ofta för att beteckna motsatsen till språkdöd. Termen indikerar aktiva åtgärder, alltså man gör olika saker för att bevara språket (Dahl 2000, 161). Ett konkret exempel från arbetet med att revitalisera våra teckenspråk är SignWiki och språkrådgivningen, dessa finns på båda språken (Jokinen 2020). Språkanvändares medverkan är nödvändigt i utvecklingsarbetet. Termer som föreslås via t.ex. språkrådgivningen är rekommendationer. Det är språkanvändarna som avgör om termerna används eller inte. (Ehrnebo 2013, 178.)

Markku Jokinen (2020) gästade tv-programmet Mikaela&Thomas under temat språkliga rättigheter. Han berättar om revitaliseringen kring det finlandssvenska

teckenspråket och påpekar att termen revitalisering är bättre än att ge konstgjord andning. Finlandssvenska teckenspråkiga värdesätter sitt språk och har hittat en inre stolthet. De värnar om sin rättighet att använda sitt modersmål. Deras språkliga självkänsla har förstärkts och de driver aktivt sina språkfrågor. (Jokinen 2020.)

Dövas förbund är oroliga för att antalet språkanvändare minskar på båda teckenspråken. Tillgången till språket för nya döva har minskat, t.ex. barnfamiljer. Det är svårare att växa in i en teckenspråkig identitet nuförtiden. Det beror på att läkare inte rekommenderar teckenspråk till döva barn. Det finns inte dövas skolor längre, dvs. teckenspråkiga inlärningsmiljöer där man kan lära sig begrepp på teckenspråk. Problemet är inte huruvida man är döv eller inte, utan möjligheten att få delta i en autentisk teckenspråkig miljö är försvinnande liten. (Ibid.)

4 FORSKNINGSMETODER

Jag valde att göra en kvalitativ forskning. Genom att göra en semistrukturerad gruppintervju med öppna frågor och vid behov använda uppmuntringstaktik. Grupperna kommer att vara små, för att kunna gå djupare in på ämnet. Informanterna är utvalda för att få en så bred bild som möjligt genom geografisk spridning, ålder och modersmål.

I samband med en annan studiehelhet gjorde jag en gruppintervju angående tolkanvändares erfarenheter och behov i tolkningssituationer i Svenskfinland. Jag samlade data via gruppintervjun och använder materialet i mitt examensarbete för att jämföra behov och kunskaper. Gruppintervjun är beställd och planerad under Livs 2 projektet med projektchef Liisa Halkosaari. Resultaten från intervjun användes för att komparera resultaten från tolkarnas gruppintervju.

Båda gruppintervjuerna ordnades på distans vilket möjliggjorde en geografisk spridning och därmed större möjlighet för alla parter att vara anonyma. Genom att kombinera dessa helheter fick jag ett digrare material att analysera i examensarbetet.

4.1 Kvalitativ forskning

En kvalitativ studie var lämplig för att försöka komma närmare tolkanvändare och tolkars sätt att resonera eller reagera. (Troost 2005, 14.) Studien är fenomenologiskt

inspirerad, där det viktigaste är att föra fram verkligheten som informanterna uppfattar den. Intervjuaren ställer då öppna frågor om informanternas vardag. Svaren berättar hur personerna betraktar sin verklighet. (Justesen&Mik-Meyer 2011, 54.) Forskningen handlar om att skapa kunskap om ett fenomen på ett medvetet och reflekterat sätt. Metoden genererar empiriskt material i form av ord. (Hallin&Helin 2018, 13, 27.)

Eftersom kvalitativa studier ger upphov till ett omfattande empiriskt material är min målsättning att sammanfatta materialet på ett läsvärt och begripligt sätt. Den empiriska redovisningen är den enda förbindelsen läsaren har mellan materialet och den analys som presenteras. Trovärdigheten är beroende av en tillgänglig presentation av empirin. (Nylén 2005, 13,18.) Genom att välja intressanta och relevanta exempel kan man skapa ny förståelse kring fenomenet. (Hallin&Helin 2018, 32.)

4.2 Gruppintervju

Intervjun ger en unik möjlighet att skaffa sig en inblick i hur människor uppfattar saker, hur de resonerar, tycker och känner. Under intervjun lyssnar personerna in varandra. En öppen, nyfiken inställning är viktig för att intervjuaren ska förstå det som sägs under intervjun. Förståelse är dock något subjektivt och därmed kan man inte göra anspråk på en objektiv sanning i kunskapen som skapas i en tolkande intervju. En kritisk intervjustudie däremot är passande för att lyfta fram perspektiv som är undertryckta. Genom att kritiskt granska ett fenomen kan man skapa kunskap för att förstå och i förlängningen vid behov ändra på fenomenet vid behov. (Hallin&Helin 2018, 10–15.)

För att det ska finnas möjlighet att vara flexibel under intervjun om det kommer fram oväntade intressanta ämnen, är en semistrukturerad intervju lämplig. Till det behövs en intervjuguide, med några huvudfrågor bestämda på förhand . (Justesen& Mik-Meyer 2011, 46.)

Fördelarna med gruppintervjuer passar bra för att få fram deltagarnas erfarenheter och de ger utrymmer för interaktion i gruppen. Nackdelarna är att dominanta personer lätt dominerar intervjun. Det finns även en risk att deltagarna samlas kring en lämplig åsikt. (Trost 2005, 25–26.) Även om frågorna som ställs under intervjun inte i sig är retrospektiva, är svaren baserade på händelser som varit. Enligt Trost ger det svar på

hur den intervjuade ser på hur det var då. Omtolkningar, förenklingar och glömska är vanliga element i våra liv. (Ibid. 80.)

4.3 Val av informanter

Vid valet av informanter gjorde jag ett tvåstegsurval. Först identifierade jag från vilken grupp av människor jag var intresserad av för att sedan hitta potentiella intervjukandidater. Jag var intresserad av att intervjua en grupp tolkanvändare och en grupp teckenspråkstolkare i Svenskfinland. Jag kontaktade informanterna personligen och frågade om de ville delta i en gruppintervju. Därefter skickade jag mer information och intervjufrågor.

Enligt Trost bör gruppens storlek vara ca fem deltagare, det klarar både intervjuaren och övriga deltagare att hålla reda på. (Trost 2005, 25.) Urvalet bör bestå av en heterogen grupp, med så stor variation som möjligt. (Ibid. 117.) Urvalet som representerar gruppen är litet, vilket påverkar möjligheten att göra generaliseringar beroende på vilken ansats man arbetar utifrån. (Hallin&Helin 2018, 35.) Jag utgår ifrån en induktiv ansats och förutom de fyra frågorna informanterna fått i förväg låter jag diskussionen löpa fritt.

I båda grupperna har jag försökt försäkra mig om att informanterna inte kan identifieras eller att de riskerar att lida någon skada av studien. (Hedin & Martin 2011, 5.) Intervjuaren har fullständig tystnadsplikt, både vad gäller första kontakten, datainsamlingen och förvaringen av materialet. (Trost 2005, 103.) Det är endast intervjuaren som är bunden av tystnadsplikten. Jag gjort ett medvetet val att inte använda mig av direkta citat i avrapporteringen för att minimera risken att informanterna identifieras.

4.4 Genomförandet av intervjuerna

Intervjuerna genomfördes enligt planerna så, att gruppen med tolkanvändare intervjuades först och gruppen med tolkar därefter. Ordningsföljden bestämde jag utifrån att tolkanvändare högst troligt skulle berätta om erfarenheter som jag inte kunde känna till på förhand. Tolkanvändarnas erfarenheter kunde generera andra frågor för gruppen med tolkar.

Intervjuerna arrangerades på distans med programmet Zoom. Programmet har en möjlighet att spela in sessionen direkt i programmet. Förutom programmets inspelning hade jag för säkerhets skull en fristående videokamera samt ytterligare en iPad som spelade in intervjuerna. Gruppen med tolkanvändare fick frågorna på svenska och via en länk på finlandssvenskt teckenspråk. Tolkarna fick frågorna enbart på svenska.

Gruppernas storlek var lagom för programmet, vi kunde alla se varandra på samma skärm. Alla informanter hade vanan inne att ses på distans, tekniskt lyckades intervjun på distans bra. Nätuppkopplingen var bra och alla kunde fokusera på intervjun.

Innan intervjun startade hade informanterna möjlighet att ställa frågor om samtyckesblanketter, frågorna eller hur intervjun i allmänhet skulle gå till.

Tiden gick fort under båda intervjuerna och samtalet hade kunnat fortsätta tack vare informanternas engagemang i frågorna. Temat intresserade och lockade informanterna att delta, i transkriberingen visade det sig att alla deltog aktivt, vilket också var känslan under intervjun.

5 ANALYSPROCESSEN

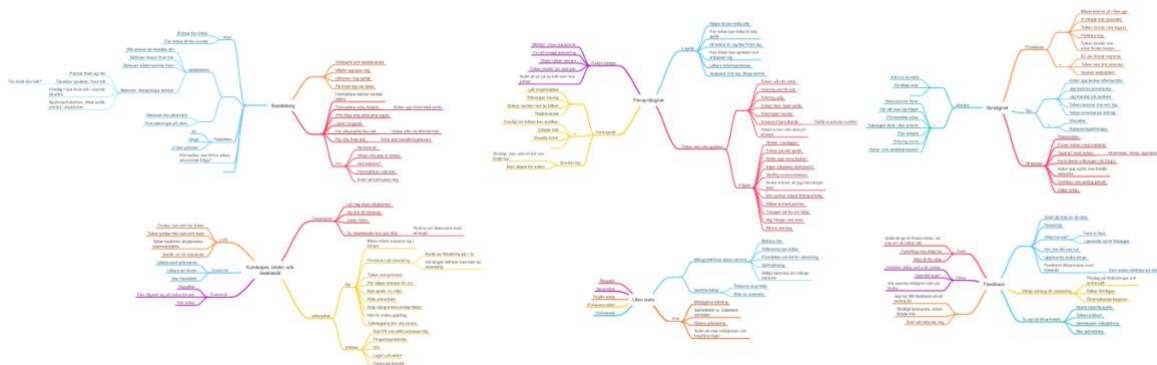
Inför intervjuerna bekantade jag mig med olika tekniker för att analysera materialet, redan under det förberedande arbetet kunde jag påbörja analysprocessen. En del tolkningar och analyser sker redan under intervjun. En del hävdar att man borde göra analysen under intervjun. I princip har processen tre steg. Börja med att samla in data, analysera materialet och gör till sist en tolkning. Dessa steg griper in i varandra. (Trost 2005, 125–126.)

Materialet man får via intervjuer är rikt och ett sätt att sätta sig in i studien är att lyssna på intervjun, göra anteckningar och transkribera dem. Detta ger en möjlighet att sortera sina tankar. Detta blir naturligt en del av analysarbetet, dessa tankar och reflektioner ligger som grund för den strukturerade analys som följer. (Hallin&Helin 2018, 71, 74.)

Jag transkriberade intervjuerna i noggranna helheter, men inte ordagrant. Intervjun med tolkanvändare tolkade jag först till talad svenska som jag spelade in, detta för att

kunna lyssna medan jag gjorde transkriberingen. Eftersom det i en tolkning sker naturliga bortfall lyssnade jag och kontrollerade den teckenspråkiga upptagningen för att säkerställa att viktiga detaljer inte faller bort pga. tolkningen. Förutom transkriberingen av det som tecknades eller sades i intervjuerna, gjorde jag även anteckningar kring informanternas reaktioner t.ex. medhåll.

Jag gjorde en samtalsanalys genom att söka efter nyckelord och återkommande teman. Genom att läsa igenom materialet, streckade jag under centrala ord och fraser i olika färger. Jag skrev sedan upp dem i programmet MindNode för att få fram olika teman eller kategorier (se figur 2 & 3). Resultat av analysen kan vara mönster, teman, nya begrepp eller modeller (Hedin & Martin 2005, 11). Jag delade upp dem i kategorierna beställning, flerspråkighet, smidighet, kunskaper, liten krets och respons. Materialet var digert och jag reducerade de kommentarer som gällde tolkning i allmänhet och fokuserade på kommentarer kring tolkning i Svenskfinland.

Figur 2. Tolkanvändares erfarenheter. Bilden ger en överblick hur jag har kategoriserat materialet med hjälp av färger.

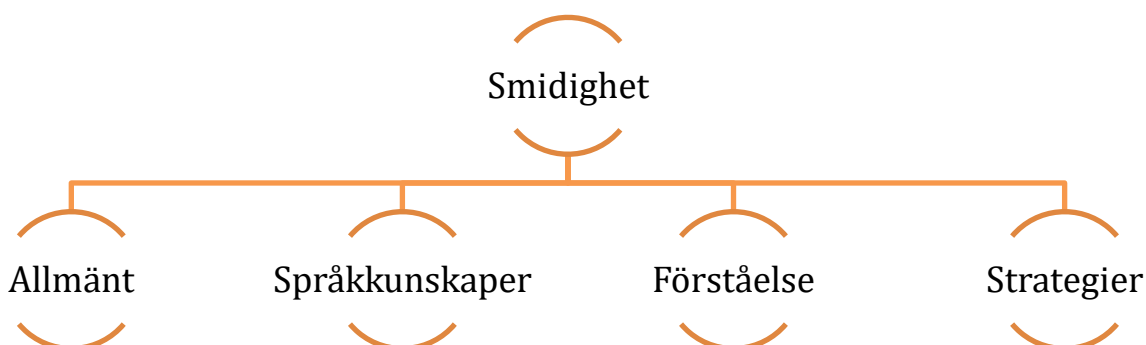
Figur 3. Tolkarnas erfarenheter indelade i kategorier som sedan färgkodats.

Redan en snabb blick på kategorierna och mängden kommentarer gav en hänvisning till vilka kategorier som hade skapat diskussion i vardera gruppen.

6 TOLKANVÄNDARNAS ERFARENHETER

I detta kapitel kommer jag att presentera vad som kom fram under gruppintervjun med tolkanvändare. Informanterna har olika bakgrund och olika modersmål. De lever i en tvåspråkig eller flerspråkig hemmiljö, de bor eller arbetar i Svenskfinland. Varje kategori presenteras via en illustration och följs av en genomgång av diskussionen.

6.1 Smidighet i tolkningen

Figur 4. Tolk användares erfarenheter av smidighet i tolkningssituationer uppdelade i kategorier.

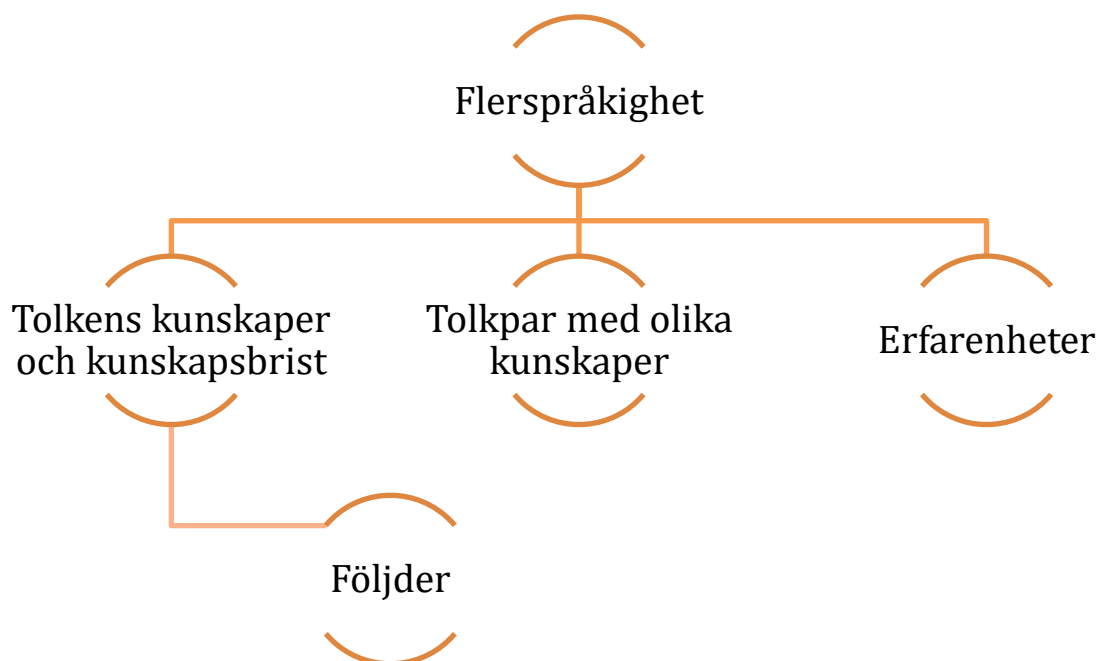
Enligt informanterna kunde smidighet mätas i att situationen eller diskussionen flyter, tolkningen sker utan avbrott och man får rätt svar på sina frågor. Oberoende av informanternas modersmål var de ense om att det fungerar bäst med en finlandssvensk tolk eller en tolk som har starka kunskaper i svenska. Detta gällde naturligt nog i de fall där svenska eller finlandssvenskt teckenspråk användes. Indikationer på att tolkningen inte fungerar var att de får konstiga svar eller kommentarer och att kontakten till tolken inte är bra. Tolken språk- och kulturkännedom samt anpassningsförmåga har stor inverkan på hur smidigt informanterna upplever tolkningen.

Tolkning som inte fungerar handlade enligt informanterna i huvudsak om att inte bli förstörd. I sådana situationer är man tvungen att upprepa och förklara sig. Flera informanter berättade om försök att använda finska tecken för att göra sig förstörd och underlätta för tolken. Försöket var förgäves och bidrog till en känsla av att inte behärska tecken tillräckligt bra.

Informanterna diskuterade strategier de kan ta till för att tolkningen ska löpa bättre, i första hand diskuterades att ha tålmod. Uttrycket att ha tålmod förekom upprepade gånger i diskussionen. En annan strategi var att hålla igång ett "samtal" med tolken via nickningar och miner, för att möjliggöra ett gott samarbete. Vid misstanke om att tolkningen inte fungerar berättade de hur det kan kontrolleras genom att ställa frågor eller förklara poängen på nytt.

En annan strategi som informanterna tar till redan innan själva tolkningen är att välja vilka tolkar de vill ha. De vet vem som innehar den kompetensnivån som behövs inför kommande situation.

6.2 Flerspråkighet i tolkningssituationer

Figur 5. Flerspråkiga tolkningssituationer uppdelade i kategorier ur tolkanvändares synvinkel.

Det visade sig tidigt under intervjun att informanternas kommentarer utgick ifrån situationer där ett av språken var finlandssvenskt teckenspråk eller svenska, utöver det kommenterade de flerspråkiga situationer. Situationer som inte kommenterades alls gällde språkparet finskt teckenspråk och finska.

Enligt informanterna upplevde de tolkningar på flera språk som krävande för alla parter. Det sker lättare missförstånd. De var medvetna om att tolkningen är krävande, tolkningsprocessen tidskrävande och därmed hackigare. Erfarna, språkkunniga tolkar producerade mer flytande tolkning enligt informanterna. En informant berättade om sin upplevelse att lättare förstå de tolkar som klarar av att släppa det talade språkets grammatik och teckna mer visuellt.

Informanterna hade noterat och var medvetna om att det är lättare för tolken att tolka från talad svenska till finlandssvenskt teckenspråk än till finskt teckenspråk. Det finns enligt informanterna några få som klarar av att tolka från talad finska till finlandssvenskt teckenspråk. Samtidigt tyckte de att det är att kräva för mycket av tolkarna att klara av det.

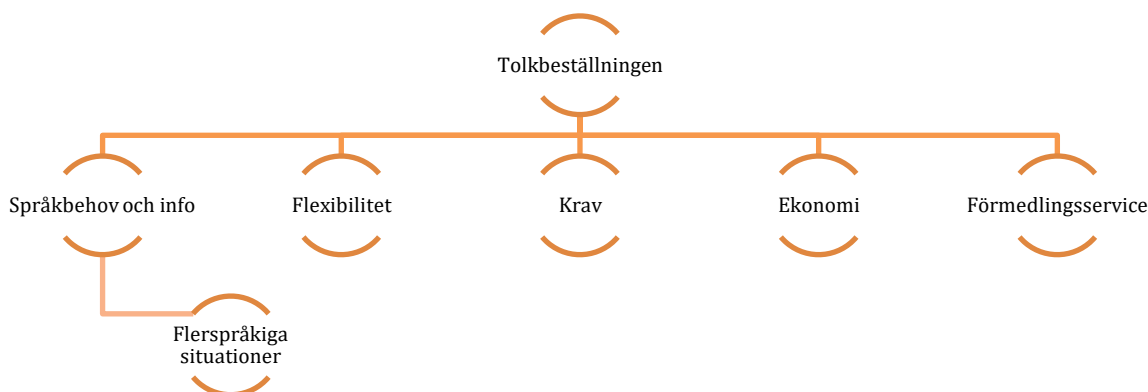
I situationer med 3–5 aktiva språk var informanternas bedömning att finlandssvenska tolkar har mer erfarenhet av de situationerna, men att det inte finns många som klarar av att tolka till alla språk.

Informanterna kan inte alltid förutse vilka språk som behövs under en tolkning eller så är de kunniga tolkarna upptagna med andra uppdrag. De berättade att det kan leda till att man tackar ja till en tolk som inte kan alla de språk som situationen kräver. Erfarenheterna av dessa situationer var att tolkarna fungerar på varierande sätt. En del försöker tolka enligt bästa förmåga, men tolkningen är ytlig eller ord för ord. Tyvärr hade man också stött på intolerant beteende av tolkarna, där tolken kraftigt uttryckt ovilja eller till och med kommenterat vilka språk som får användas i situationen. Detta utan att ta hänsyn till språkrepresentanterna i rummet.

En av informanterna berättade om följderna som inträffar på grund av att tolken inte har adekvata kunskaper i de språk som används i situationen. I dessa situationer uppstår hinder i vardagen för informanten, om tolken inte kan tolka de språk som används sker kommunikationen via skrift. Informanten kan inte föra djupare diskussioner och hänger inte med i situationen. I diskussionen lyfte informanterna fram strategier de ogärna använder för att lösa dylika flerspråkiga situationer. Dessa innefattade oftast att be om hjälp av sin partner att förklara vad som diskuteras eller att be partnern tolka det som tolken tecknar. Problemet förekom oftare hos de informanter som oftare förmedlades en tolk som enligt FPA räknas som en finsk resurs.

Informanterna hade liten erfarenhet av att använda en kombination av en finlandssvensk och en finsk tolk. De berättade att tolkarna vanligtvis arbetar ensamma, partolkning är mera ovanligt överlag. För att undvika att situationen avbokas, berättade de om erfarenheter där de ibland kunde godta en finsk tolk som tolkpar. Då tolkarna har olika språkkunskaper blir arbetsfördelningen i obalans, detta upplevde informanterna som besvärligt.

6.3 Beställning av tolk

Figur 6. Tolkanvändares tankar kring tolkbeställningen.

För att säkerställa en adekvat tolk hade informanterna olika tillvägagångssätt. Alla informanter gör sina beställningar själva, främst via mail, sms eller videokontakt. Service på finlandssvenskt teckenspråk får man sällan eller aldrig på FPA, däremot på finskt teckenspråk. Flera av informanterna upplevde att själva beställningen kan vara tidskrävande och de frågade sig varför de måste upprepa samma saker i beställningskedet. De diskuterade vidare informationen man ger verkar inverka på hur väl förmedlingen lyckas. De försöker ge den informationen de har och meddela på vilka språk de behöver tolk. Olika förmedlare ber om varierande mängd tilläggsuppgifter, det är svårt att veta vilken information som behövs. De funderade om det har att göra med att en del förmedlare inte har praktisk erfarenhet av att arbeta som tolk. En informant lyfte fram att man kan vara osäker på vilken info som tolken får, ibland får tolken hela beställningstexten ibland delar av den.

Argument kring vem som ska ha rätt att använda finlandssvenska tolkar presenterades under intervjun. Ett perspektiv var att finlandssvenska teckenspråkiga i första hand måste få boka dessa tolkar. Ett annat perspektiv var att förmedla tolk enligt det språkkrav som situationen förutsätter, ibland behöver man en finsk tolk och vice versa. Språkbehovet kan utgöras av exempelvis kolleger, familjemedlemmar, kunder eller

samarbetspartner. Alla var dock överens om att det är omöjligt med en tolk som inte kan det talade språket, om tolken däremot inte kan teckenspråket så anpassar de sig.

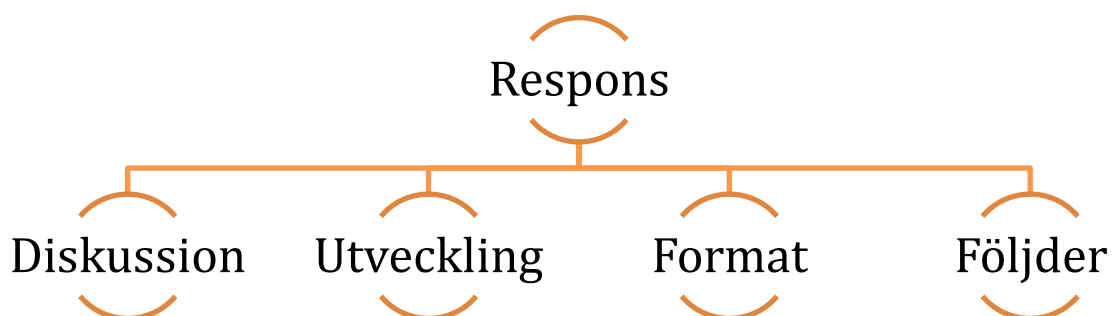
Informanterna är medvetna om sitt ansvar att meddela på vilka språk man behöver tolk. De berättade också att de inte alltid kan förutse vilka språk som kommer att användas i en situation. En informant berättade om att förmedlaren på FPA kollat upp vilket det talade språket är då det inte framkom i beställningen.

Informanterna berättade att det är lättare att få tolk om man är flexibel med tidpunkten och man är beredd att förkorta tiden för tolkningsbeställningen. De upplever att tolkning på finskt håll inte kräver samma mängd av flexibilitet, det finns tillräckligt med tolkar. En av informanterna poängterade vikten av att tolkanvändare själva sätter en gräns för hur mycket man är beredd att flexa.

Informanterna diskuterade att förmedlarna på FPA verkar känna kunderna bättre nu, då man koncentrerat förmedlingen områdesvis. De som använder sig av tolklista upplever att den fungerar, även om den för finlandssvenska tolkanvändare inte har så många möjligheter i praktiken jämfört med om du använder finska tolkar. Det är svårt som tolkanvändare att veta vilka regler som gäller och informanterna upplever förmedlare som olika flexibla.

Covid-19 pandemin har enligt informanterna bidragit till att FPA:s förmedling varit mer flexibel. Man har använt sig av nya möjligheter, t.ex. distanstolkning. Informanterna har lättare fått tolk under pandemin och utbytet över förmedlingsgränserna har varit större.

6.4 Respons för tolkningen

Figur 7. Tolkanvändares tankar kring respons uppdelat i kategorier.

Respons diskuterades flitigt under tolkanvändarnas intervju. Jag ska lyfta fram några punkter som har en koppling till tolkning i Svenskfinland, eftersom diskussionen handlade till stora delar om respons generellt. Det är inte ofta informanterna får förfrågan om respons, den kan komma överraskande och då är det svårt att svara.

Informanterna konstaterade att de helst ger respons ansikte mot ansikte med tolken, för att kunna diskutera och säkerställa att inget lämnar oklart. Deras erfarenhet var att tolkarnas ansträngda tidtabell resulterar i att tolkarna måste skynda iväg till nästa uppdrag. En informant berättade om en situation där tolken hade uppfört sig mycket osakligt och intolerant gentemot språket, då gavs respons både till tolken och till tolkens arbetsgivare. Situationen involverade intolerans mot språket

I diskussionen lyftes fram vikten av att ge respons som ett verktyg för tolkarnas utveckling. Uppmaningar och uppmuntran till att ge konstruktiv feedback för en möjlighet till utveckling förespråkades av informanterna. Enligt informanterna kunde man hitta en gemensam målsättning genom mera samarbete. Att ta sig tid för att utveckla tolkservicen tillsammans med tolkarna lyftes fram som en strategi för att förbättra kvaliteten på tolkningarna. Responsen kunde vara ett verktyg för att få samarbetet med de nya tolkarna att löpa smidigt.

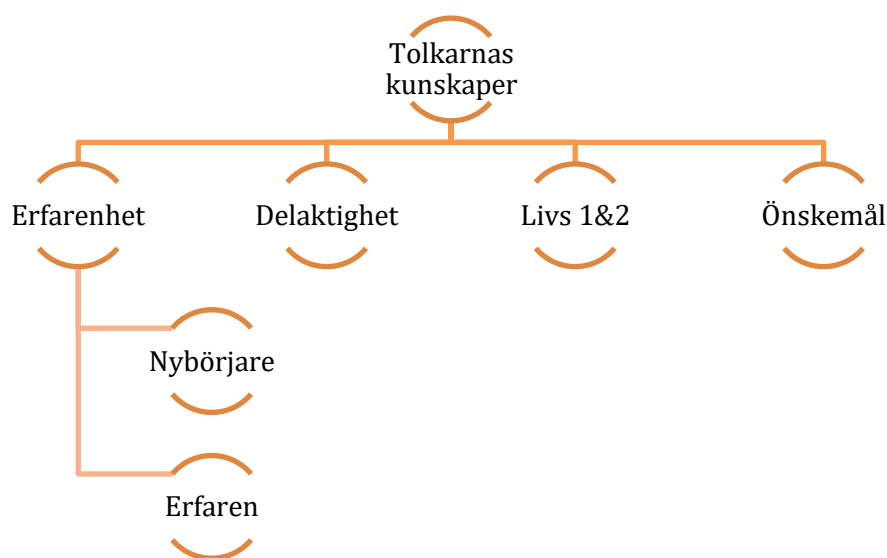
Informanterna poängterade att de saknar utbildning i att ge respons och ett förslag var att FPA kunde ordna skolning på det temat. De diskuterade i vilket format man kan ge respons de gånger det inte finns tid till diskussion ansikte mot ansikte. Några idéer som presenterades var att ge skriftlig respons eller boka gemensam tid med tolken. En beprövad metod var att fundera tillsammans med hörande parten på feedback till tolken, eftersom tolkningen är en gemensam sak. Hörande tolkanvändare kan lägga märke till att tolkningen varierar beroende på tolkens språkkunskaper. De finlandssvenska informanterna kommenterade att det är svårt att ge respons till finska tolkar (i finskspråkiga situationer) eftersom de inte enligt egen bedömning kan språket tillräckligt bra. De kan endast utgå ifrån hur väl man förstår och om ärendet framskrider i situationen.

Enligt informanterna kan det kännas svårt att ge respons åt tolkar som arbetar på svenska eftersom gruppen känns så nära. Responsen kan lätt upplevas personlig. Informanterna diskuterade om tolkanvändares rädsla att ge respons i allmänhet, man vill inte vara negativ. Informanterna menade att tolkanvändares oro verkar bottna i

rädslan att bli utan tolk. De lyfte också fram finska tolkanvändares privilegium att kunna avfärda tolkar man är missnöjd med i jämförelse med om du är beroende av att ha tolkar som kan svenska till förfogande. I Svenskfinland där tolkresurserna är få är hotet större enligt informanterna.

Informanterna berättade att de också frågar efter respons av tolkarna. Främst i frågor som gäller samarbetet med tolken. Utöver det har också informanterna fått respons på användning av felaktiga tecken eller otydligt tecknande överlag. Att de blandar på olika teckenspråk är en annan återkommande orsak till respons av tolkar.

6.5 Tolkarnas kunskaper

Figur 8. Tolkarnas kunskaper indelat i fyra huvudkategorier enligt tolkanvändare.

Tolkarnas kunskapsnivå är varierande enligt informanterna. Språkkunskaper, fingertoppskänslan, anpassningsförmåga för att nämna några som påverkas av tolkarnas erfarenhet.

Informanterna diskuterade sin syn på nya och erfarna tolkars utgångsläge. Enligt dem befinner sig nya tolkar i tolkningssituationer som är nya ur många synvinklar, språket, människorna, och miljön är ny. Tolken saknar bakgrundsinformation och tolkningarnas kvalitet blir inte så bra enligt informanterna. De ger ändå nya tolkar flera chanser och möjlighet för utveckling, eftersom alla parter måste anpassa sig till att tolken är ny i början. En informant berättade om sin förväntan att kunna se utveckling och förbättring efter en ettårsperiod. En annan informant konstaterar att man lättare

kan följa med hur kunskaperna utvecklas i större tolkningshelheter. Informanterna uttalade en önskan att nya tolkar inte tar sig an för svåra uppdrag, men poängterade samtidigt viljan att samarbeta kring svåra uppdrag.

Erfarna tolkar har fingertoppskänsla och djupare bakgrundsinformation enligt informanterna. De känner tillit till tolken och kan fokusera mer på sin egen situation. En informant konstaterade att alla situationer inte kan anpassas till tolkens kunskaper, då är det viktigt att kräva erfarna tolkar.

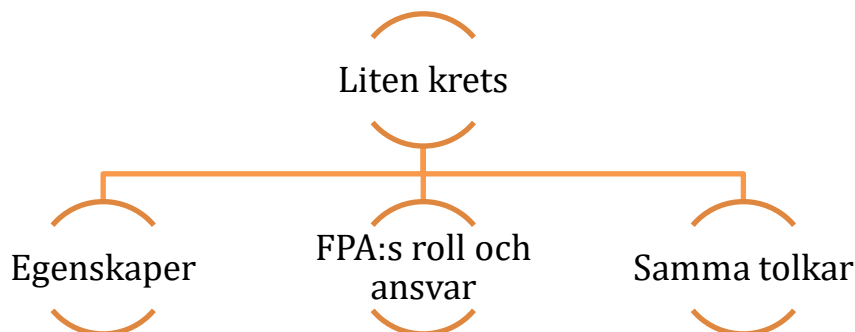
Alla informanter nämner Livs-projekten som stora påverkande faktorer på tolkarnas kunskaper i Svenskfinland. Enligt informanterna har Livs2-projektet bidragit till att tolkarna numera bättre kan bedöma tolkuppsdragets kravnivå och egna språkkunskaper. De har noterat att tolkarna avstår från uppdrag de bedömer som för svåra. Tolkarna ställer också högre krav på sina tolkpar och godtar inte vad som helst, berättar en informant.

Informanterna använde följande begrepp för att dela upp tolkarna i kategorier, finlandssvenska, nya och finska tolkar. FPA:s uppdelning på finska och svenska resurser nämns endast i bemärkelsen att finlandssvenska teckenspråkiga i första hand ska ha tillgång till svenska resurserna.

Som en viktig sak nämndes möjligheten att delta och styra sina egna situationer. Tolkarna har en tendens att glömma tolkanvändaren före och efter situationen som ska tolkas, förklarade några informanter. En informant berättade att man kan ha en tanke om hur tolkningen ska göras, men ofta diskuterar tolken endast med arrangören. Flera av informanterna hade erfarenheter av att tolken inte alltid kommer ihåg att teckna eller tolka dessa diskussioner. Det upplever informanterna som utanförskap i situationen.

Informanternas önskemål kring tolkarnas kunnande hade främst att göra med språkkunskaperna. Speciellt teckenspråk med mera visualitet och mindre interferens av talade språk önskade en informant och fick medhåll. På ett allmänt plan önskade gruppen flera tolkar som vågar sig på mer utmanande tolkningar. Även behovet av skrivtolkning på svenska nämndes.

6.6 Liten krets

Figur 9. Tolk användarnas syn på vad som är utmärkande för små kretsar.

Informanterna är medvetna om hur få tolkar det finns av tolkar som kan använda svenska som arbetspråk. De välkomnar nya tolkar varmt och har förståelse för att det tar tid att avancera från nybörjare till erfaren. En informant berättar att man kan tampa med dåligt samvete om man bokar en finlandssvensk tolk i onödan eller onödigt länge. Informantens dåliga samvete beror på medvetenheten att många är beroende av samma tolkresurser. Informanterna önskar utöka antalet tolkar och funderade hur de kunde bidra till ett stigande antal. En informant nämnde att positiv atmosfär kunde locka nya tolkar till branschen.

Att använda samma tolkar i alla tänkbara situationer kan ibland vara en stressfaktor, men vanligtvis tänker informanterna inte på det. Tolkarnas professionalitet spelar en stor roll, informanterna känner förtroende för tolkarna. En del informanter kommenterade att nivån på professionaliteten inom den lilla kretsen är varierande och en del tolkar kunde förkovra sig i det. Egenskaper som informanterna nämnde som viktiga i denna specifika krets var professionalitet, respekt, neutralitet, positiv anda och tolkarnas tystnadsplikt.

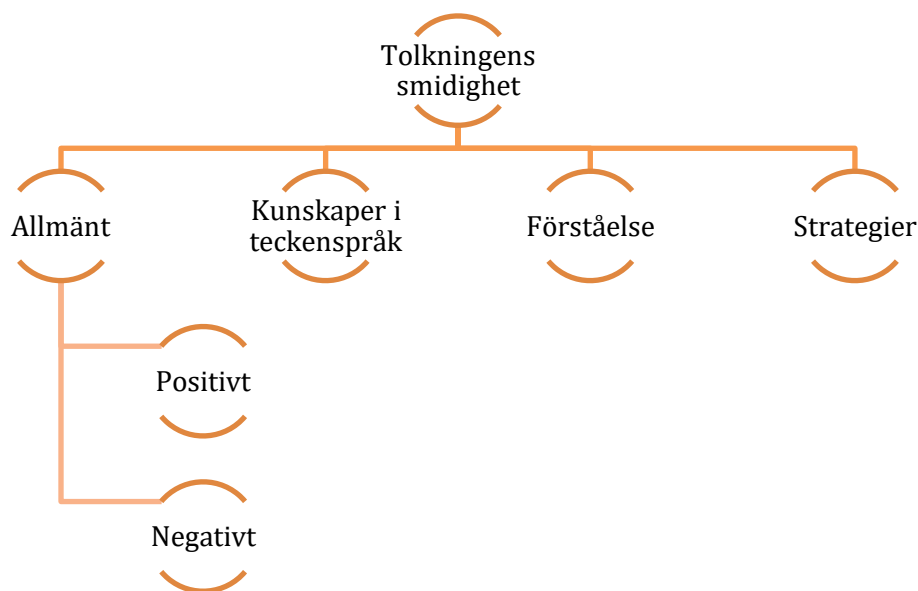
FPA:s tolkförmedling ser informanterna som den instans vilken distribuerar tolkarna. Informanterna skulle gärna se att FPA:s förmedling skulle fokusera på att möjliggöra tolkning effektivt med det fåtal tolkar som finns att tillgå. De diskuterade att det är svårt att veta vilka begränsningar som styr deras möjligheter att använda tolk. Får man

t.ex. använda en finsk och en svensk tolk i samma beställning? Får en finsk teckenspråkig beställa en tolk på svenska? Varför får man inte använda lediga tolkar från andra förmedlingsområden? Detta var några frågor som informanterna undrade över. FPA:s förmedling borde öppna förmedlingsgränserna och gå in för ett samarbete mellan de olika förmedlingsområdena, istället för att som nu separera områden från varandra var en strategi som informanterna diskuterade för att underlätta tolkbristen i Svenskfinland. De kommenterade även att tolkarna arbetar utspridda i Svenskfinland och skulle behöva stöd av varandra för att utveckla tolkservicen.

7 TOLKARNAS ERFARENHETER

I detta kapitel kommer jag att presentera vad som kom fram under gruppintervjun med tolkarna. Informanterna har olika bakgrund och olika modersmål. De bor eller arbetar i Svenskfinland. Varje kategori presenteras även här via en figur och löpande text.

7.1 Smidighet i tolkningen

Figur 10. Tolkarnas syn på smidighet indelat i kategorier.

Informanterna gav sig in i diskussionen från ett allmänt perspektiv. De var alla överens om att smidigheten påverkas stort av samtalsparternas vilja att förstå och kommunicera med varandra. De nämnde också att smidigheten påverkas av om språken som används under tolkningen är sådana som parterna har kunskaper i. När

parterna kan reagera på rätt ställe och rätt sak, vet informanterna att kommunikationen och tolkningen fungerar.

Osmidighet kan också upplevas intuitivt enligt informanterna. De räknade upp exempel på ovilja att kommunicera, okunskap eller dålig attityd gentemot tolkningssituationen som vanliga orsaker. De konstaterade att det skapar avbrott i tolkningen och inverkar på samtalskontinuitet, tolken måste t.ex. ställa många frågor eller förklara hur tolkningen fungerar.

Informanterna ansåg att en tolkning kan vara smidig även om parterna inte förstår varandra på saknivå. En informant gav ett exempel och berättade om en situation där samtalet löpte för snabbt för att hinna göra en tolkning som förklarar kulturellerade fenomen. Tolkanvändaren frågade upp de saker som var obekanta och parterna kunde diskutera saken vidare och reda ut de obekanta fenomenen. Det att en av samtalsparterna tog upp frågan var en indikation på att tolkningen var smidig och informanten upplevde en känsla av flow.

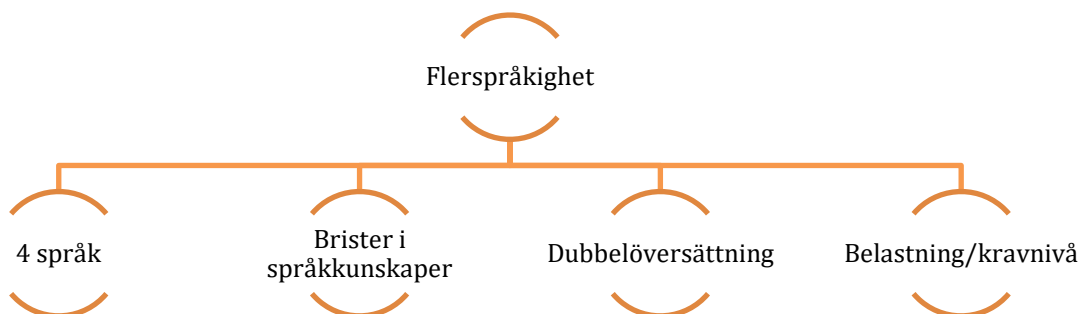
Informanterna berättade om en vana att befinna sig i flerspråkiga situationer. Hur man är inverkar på hur stor effekt obekanta ord eller tecken har i tolkningen enligt informanternas erfarenhet. Det kan dock skapa osäkerhet hos informanterna om parterna blandar på språk genom att använda låneord, obekanta tecken eller ord. Främst obekanta låneord från det svenska teckenspråket skapar osäkerhet berättade en informant. En annan konstaterade att man i bästa fall bara noterar lånetecknet och fortsätter oberörd tolkningen. Det förekommer ofta att både samtalsparterna och tolkarna tar till ett annat språk för att ersätta ord man inte kommer på i stunden enligt informanterna.

Förutom språkkunskaperna underlättas också informanternas förståelse av om de känner till talarens syfte, då påverkar inte enskilda tecken- eller ordval så mycket. De fokuserar oftast på att tolka helheter och är vana med flerspråkigheten i Svenskfinland. Tolkanvändare som är bekväma i situationen är lättare att förstå, t.ex. en finlandssvensk teckenspråkig i en finsk teckenspråkig miljö verkar oftast bekväm i situationen, berättade en informant. Hur väl man är bekant med temat, deltagarna och tolkparet, påverkar informanternas val av tolkregister och smidigheten.

Informanterna diskuterade kring olika strategier för att upprätthålla eller åstadkomma smidighet. De berättade om att göra en felsökning i situationen för att åtgärda konkreta

problem orsakade av hur väl de hörs eller syns exempelvis. Andra strategier som informanterna använder sig av är att lyssna till eller läsa av samtalsparterna och korrigera eller anpassa sig i mån av möjlighet. Flera informanter berättade att de vanligtvis tolkar helheter och på detaljnivå då det verkligen behövs. För smidighetens skull stannar man inte alltid upp för att kontrollera alla detaljer, berättade en informant. De upplevde det som lättare att navigera på hemmaplan, alltså i situationer där ett av språken är tolkens modersmål. Dels för att hitta rätt register i språket, dels i beteendet. Informanterna betonade också samarbetet på förhand med alla parter. En informant berättade om att man i retroperspektiv analyserar och jämför olika strategier och alternativ för att ha till hands i kommande tolkningssituationer.

7.2 Flerspråkighet i tolkningssituationer

Figur 11. Tolkarnas syn på flerspråkiga tolkningssituationer.

Flerspråkiga situationer är något som informanterna är vana med, för de flesta något som händer dagligen. Informanterna är egentligen mest vana med tolkningar på minst tre språk. De berättade att erfarna tolkar är vana att anpassa sig och använda alla språk samtidigt, de kanske inte ens märker att språken blandas. Nyare tolkar däremot verkar känna av större belastning om språkbehovet visar sig vara ett annat än väntat, enligt

informanterna. Vanliga språk i tolkningssituationer i Svenskfinland som informanterna tog upp under intervjun var finlandssvenskt teckenspråk, finskt teckenspråk, svenskt teckenspråk, svenska, finska och engelska.

Eftersom informanterna är vana att använda våra inhemska språk gällde språkbristerna främst andra språk, t.ex. engelska. Informanterna har noterat att det är svårare att veta talarens syfte om personen använder ett främmande språk istället för sitt modersmål. Flera informanter berättade om situationer där tolkparet eller någon annan part är starkt finskspråkig i en annars svenskspråkig miljö, vilket påverkar hela situationens språkanvändning.

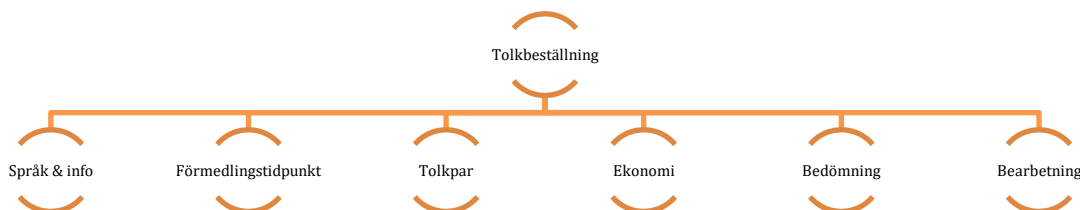
Informanterna hade varierande erfarenheter av att arbeta med finskspråkiga partolkar. Redan innan tolkningen tar informanterna ställning till om de tolkar ensamma eller med ett finskt tolkpar ifall förmedlingen inte lyckas hitta ett tolkpar med de språkkunskaper som behövs. Informanterna konstaterade att de måste bedöma situationen från fall till fall. En informant lyfte fram ett exempel på en lyckad tolkning där finska tolkparet förstod finlandssvenskt teckenspråk och hade varit ett stort stöd under taltolkningen. I vissa situationer upplevde informanterna det som svårare och mer belastande med ett tolkpar som inte kan alla språk, än att arbeta ensam. De uttryckte också en oro över hur jobbigt det är för tolkanvändaren att byta språk i de situationer där tolkarna tolkar till olika teckenspråk.

Flerspråkiga tolkningssituationer för vanligtvis med sig en dubbelöversättning, något som informanterna upplevde som en vanesak om än mer belastande. En tolkning exempelvis på banken på fyra språk är naturligt nog mer belastande än om man använde sig av två språk som majoriteten av tolkningar gör. Informanterna funderade också på vem det är som bestämmer taltolkningens språk och kom fram till att det varierar. De lyfte också fram nordiska sammanhang, där ordet svenska kan stå för våra skandinaviska språk dvs. svenska, norska, danska och isländska.

Informanterna värdesätter sina tolkpar mycket högt. Ofta arbetar de ensamma i situationer där de egentligen hade behövt ett tolkpar. En orsak som nämndes utöver bristen på tolkar, var att man vid första anblick på uppdragets tilläggsinformation inte inser hur många språk som kommer att behövas under tolkningen. I de fall som de får ett tolkpar kan informanterna inte alltid vara säkra på att tolkparet vet vad uppdraget kräver för kunskapsnivå, eftersom nivåkravet är varierande precis som

kunskapsnivåerna. Alla informanter var eniga om att flerspråkiga situationer kräver högre ansträngning för alla parter.

7.3 Beställningen ur tolkarnas synvinkel

Figur 12. Faktorer som tolkarna anser väsentliga kring tolkningsuppdragets beställningsprocess.

Denna kategori genererade allra flest kommentarer och diskussion bland tolkarna. Som tidigare nämnts är majoriteten av uppdragen tilldelade av FPA. Det är naturligt att vikten av hur väl förmedlingen fungerar inverkar på också tolkarnas arbetsliv. Här följer en rapportering av informanternas åsikter som kom upp under gruppintervjun.

Informationen i varje tolkbeställning är det som informanterna utgår ifrån då de bedömer om de kan ta uppdraget eller måste avstå. Informanterna upplever att det numera finns mer information om vilka språk som används i flerspråkiga och finlandssvenska tolkningar, det har skett en positiv utveckling. Övrig information är ibland knapphändig, vilket gör det svårt för informanterna att bedöma vilken kunskaps- eller kravnivå som gäller. De berättade att information som ofta saknas är om det finns andra tolkar på plats, om tolkningen kräver dubbelöversättning.

Informanterna är vana vid att språket kan vara ett annat än det som meddelats i beställningen. De berättar att de kan anpassa sig efter språken, för att de kan språken som används. En informant lyfte fram problematiken kring om beställaren gör bedömningen att det går lika bra med en finsk tolk, ibland går det men det kan visa sig problematiskt i tolkningssituationer som är delvis eller helt på svenska. Informanterna berättade om situationer där det funnits flera tolkar på plats, men som enda tolk på plats med kunskaper i svenska var alla deltagare beroende av hennes tolkning.

En annan aspekt som lyfts fram av informanterna är tidpunkten för när själva förmedlingen görs. Informanterna kan länge vara i ovisshet om de kommer att få själva uppdraget eller inte. De upplever att förmedlingen i vissa fall utförs tidsmässigt för sent, exempelvis kl. 16.00 föregående dag. Om tolkningen är följande morgon kl. 9.00 finns det inte rimligt med tid för att kontakta arrangörer, få materialet och därtill förbereda sig. Detta strider mot de etiska regler som informanterna har förbundit sig att följa. I de fall som informanterna får uppdraget i god tid kan det ändå uppstå ovisshet kring om de får ett tolkpar eller inte. Det i sin tur kunde påverka om de måste avstå från uppdraget, dessutom förbereder sig informanterna på olika sätt om de arbetar ensamma eller med ett tolkpar.

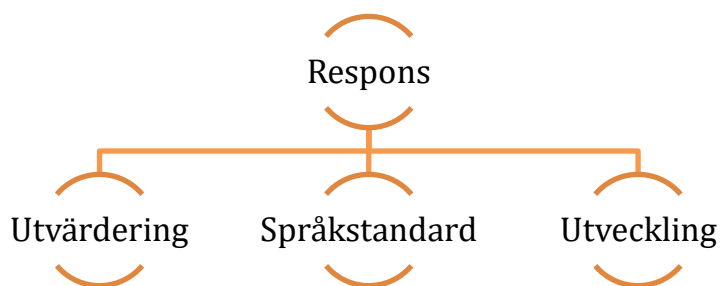
Informanterna diskuterade hur de bedömer behovet av tolkpar på basen av beställningsinformationen i första hand. Informanterna berättade att de måste ställa krav på att få ett tolkpar, ett tolkpar med tillräckliga kunskaper, ett tolkpar utanför förmedlingsområdets gränser och att förmedlingen letar efter tolkpar ända fram till tolkningen. Svaret informanterna ofta får är att det letas efter ett tolkpar, men tyvärr inte finns någon att tillgå. Informanterna upplever att det är på deras ansvar att ställa kraven, vilket i sig är belastande att göra för varje uppdrag. Det bör framkomma i statistiken hur ofta man arbetar ensam utan par, även om situationen hade krävt det enligt informanterna.

Efter att uppdraget har förmedlats påbörjas det som informanterna kallade för detektivarbete. De letar efter information på nätet och funderar kring vem de kan kontakta för tilläggsinformation. Att veta vem man kan kontakta och vad man överhuvudtaget kan fråga tyckte informanterna var problematiskt. De upplevde att det kan vara svårt för andra att förstå vikten av att få sina frågor besvarade. Informanterna berättade att också arbetsgivare visar okunskap i vardagens realitet och vad som är relevant.

Informanterna var eniga om att man numera är bättre på att bedöma och avstå från för svåra eller omöjliga uppdrag. De var mycket medvetna om det tråkiga faktum, att det är tolkanvändaren som lider i de situationer där alla tackar nej. En informant lyfte upp att det i många fall också betyder ett inkomstbortfall för de tolkar på arbetar med ett så kallat noll-avtal.

I gruppintervjun berättade alla informanter om situationer där de hade varit beredda att ta uppdrag utanför sitt förmedlingsområde, men inte fått tillstånd av sin arbetsgivare på grund av olönsamhet. Olönsamheten beror på att FPA inte längre kompenserar resetiden till serviceproducenterna, förklarade en informant. Distanstolkning möjliggör mer samarbete för tolkarna oberoende av förmedlingsområde, det spelar ingen roll var tolken befinner sig lyfte en informant fram. Också här har informanterna varit tvungna att be förmedlingen leta efter tolkar utanför det aktuella förmedlingsområdet för att få ett tolkpar.

7.4 Respons till tolkar

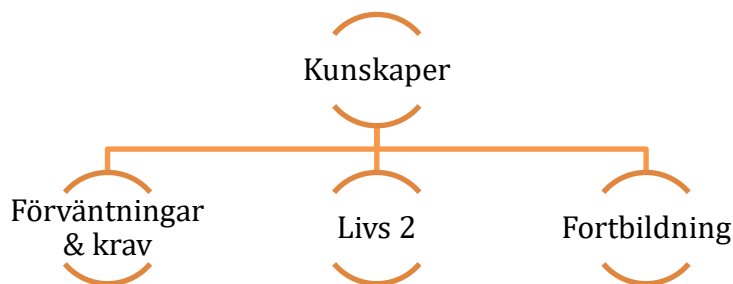
Figur 13. Responsen bidrar enligt tolkarna till utveckling, utvärdering och standardisering av språkkunskaper.

Diskussionen kring respons blev mycket kort i gruppintervjun, dels hade vi inte mycket tid kvar, dels gled diskussionen naturligt in på tolkarnas kunskaper.

Informanterna berättade att responsen man får av tolkanvändare efter ett uppdrag ofta är mer på detaljnivå. Några av informanterna hade erfarenhet av att få mer omfattande respons via utvärderingar arrangerade av sin arbetsgivare, men främst på finskt teckenspråk. Ingen av informanterna lyfte fram respons av sitt tolkpar eller systematisk självutvärdering under gruppintervjun.

Informanterna efterlyste branschens engagemang att utveckla bedömningen av språkkunskaper. De ställde sig frågan: vem får göra vad? Vissa tolkningar kräver kunskaper på modersmålsnivå, andra inte kommenterade en informant. De önskade sig också seminarier eller träffar specifikt för tolkar som arbetar på svenska, där man kunde diskutera dessa saker.

7.5 Tolkarnas kunskaper

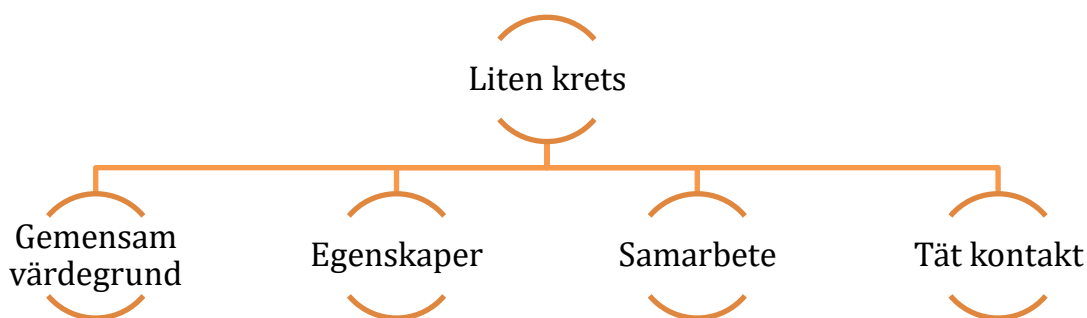
Figur 14. Tolkarnas syn på kunskap och fortbildning.

Enligt informanterna är tolkanvändares förväntningar höga inför en tolkningssituation. Man förväntas klara av allt och anpassa sig till mycket varierande situationer. Några informanter berättade att det är svårt att veta om de egna kunskaperna i svenska är tillräckliga. Specialkompetensen med dubbeltolkning är något som alla av informanterna inte kan enligt deras egen bedömning. De återkommer i diskussionen till uppdragets informationsmängd, som kan inverka positivt till att de tar sig an uppdrag de annars hade avstått ifrån.

Livs 2-projektet upplevde samtliga informanter som en värdefull tid där man lärt sig mycket. Det som informanterna lyfte fram var att man genom projektet lärt känna varandra och numera vet vem kollegerna är. Projektet har också bidragit till en känsla av samhörighet, gruppen har kommit närmare varandra berättade de. Det har gett kraft att orka kämpa vidare, enligt informanterna kämpar man för en utveckling av tolktjänsterna.

I diskussionen kring fortbildning lyfte de fram dubbeltolkning som viktigt att lära sig bättre. Andra utbildningsområden de nämnde var tolkning inom idrott, rättsprocesser och intressebevakningsfrågor. Informanterna poängterade speciellt behovet att lära sig terminologin på svenska och finlandssvenskt teckenspråk samt djupare kunskaper i båda teckenspråken.

7.6 Liten tolkkrets

Figur 15. Tolkarnas syn på vad som är utmärkande för små kretsar.

Tolkarna som ingår i den lilla kretsen är olika många beroende på perspektivet, detta diskuterades inte alls i gruppintervjun. Bland informanterna fanns både tolkar som är svenska respektive finska resurser enligt FPA:s uppdelning.

Informanterna gick inte in på vem som hör till den lilla kretsen utan konstaterade att teckenspråkstolkarna som är verksamma i Svenskfinland har olika bakgrund och språkkompetenser. Viktiga egenskaper och en gemensam värdegrund kommenterades flitigt. Tystnadsplikten och professionalitet var det som alla höll med om och betonade som extra viktigt i små kretsar.

De diskuterade hur man kan känna en plikt att vara mer flexibel och oftare tolka ensam. Förutom plikt känslan påverkar också samvetet, man kan inte alltid avstå från uppdrag. En av informanterna uttalade att man kan känna sig utnyttjad av FPA på grund av sin plikt känsla. Informanterna måste ofta tumma på de etiska reglerna, t.ex. genom att inte kräva ett par då man vet att det är många beställningar samtidigt. Genom sin flexibilitet försöker de effektivisera de få resurser som finns.

I diskussionen framkom vikten av att känna och kunna lita på varandra i arbetsrelaterade frågor, t.ex. om kunskaperna räcker till för en tolkning. Informanterna såg det som viktigt att hålla kontakt inom gruppen och utbyta idéer och sådan info som man får utbyta. De betonade att all info inte hör till alla och att man måste vara mycket noga med det i en så liten krets. Att locka med en kollega nämndes också, i de situationer som en tolkning är på förfrågan i hela landet, så kan man försöka locka med någon som känner sig tveksam på sina kunskaper.

Informanterna berättade att de alla känner sig väl bemötta, både av sina kolleger och tolkanvändare. Inom kretsen upplevde informanterna samarbete, välvilja, mentorskap

och hjälpsamhet. En informant påpekade att nya tolkar borde få komma med överallt, som förberedelse inför kommande uppdrag. De föreslog att man kunde ha fler tolkningar med tre tolkar, för att möjliggöra nya tolkars inläring.

En del av informanterna ansåg att man ses ofta medan en del ansåg motsatsen, det var en av de få saker som informanterna såg olika på. De konstaterade att det troligen beror på vilket geografiskt område man bor och verkar på.

8 ANALYS OCH DISKUSSION

Efter en djupdykning i det empiriska materialet vill jag framförallt belysa att informanterna i båda grupperna var överens på flera springande punkter. I båda grupperna lyftes förståelse av varandra som den viktigaste aspekten för tolkningens smidighet och utöver det anpassningsförmåga och språkkunskaper. Här fanns dock skillnaden i att anpassningen för tolkarnas del handlade till stor del om att anpassa språknivån utgående ifrån alla samtalsparter och använda språk medan tolkanvändaren tvingas anpassa sig främst efter tolkens språkkunskaper. En viktig sak att komma ihåg är att man inte alltid kan anpassa sig i alla situationer efter tolkens kunskaper, en del situationer kräver tolkning på avancerad nivå. Tolkarna navigerar direkt mellan fler språk än tolkanvändare, medan tolkanvändarna har en mer indirekt kontakt till språken i situationen. Tolkanvändares tråkiga upplevelser av tolkars språkbrister var beklämmande att ta del av, dylika situationer är obekanta för tolkar som kan språken och kom inte upp i intervjun.

Tolkarnas kommentarer kring tolkbeställningen visade hur viktigt arbetsredskap det är för tolken, medan tolkanvändare naturligt inte ser själva beställningen som sin huvudsak, utan fokuserar på sitt kommande evenemang. Tolkarnas beröm till tolkanvändares informativa beställningar visar på en medvetenhet och utveckling inom branschen.

I Svenskfinland är det vanligt med flerspråkiga situationer, ett ideal för varje tolkningssituation kunde vara den att tolkarna kan de språk som används i situationen. Så är det inte alltid, i gruppintervjun med tolkanvändare visade det sig att man får språkkunniga tolkar med varierande framgång.

Under processen med mitt examensarbete har jag upprepade gånger reflekterat över ansvarsfrågan ur olika perspektiv. Vilka ansvarsområden har parterna som är med och

förverkligar tolkningen om man granskar processen från tolkbeställning till tolkning? Tolkningsbeställningen kan göras av teckenspråkiga eller av någon annan. Personer som beställer tolk ofta kan tänkas inneha djupare kunskap i vilken information som är väsentlig och kan motivera sina behov och preferenser. Förstås behövs redan här ett gemensamt språk för beställare och förmedlaren, som tar beställningen vidare till nästa skede. Förmedlaren i sin tur behöver ta reda på relevant information för att göra förmedlingen enligt de regler och den förmedlingsprocess som utarbetats av FPA. När väl tolken får uppdraget är det på tolkens ansvar att göra en bedömning av sina kunskaper och anta eller avstå uppdraget. Det är bra att komma ihåg att processen kan ske utan att någon tar del av teckenspråkigas språkkunskaper eller preferenser. Beställningar som görs av andra parter exempelvis tredje sektorn kan ha bristfällig information, eftersom beställaren endast vet att man behöver teckenspråkstolk, men inte på vilketdera teckenspråk eller talat språk. I processen från beställning till tolk finns hela tiden möjligheten till felbedömning i och med den mänskliga faktorn. Var och en bedömer situationer och behov på olika sätt.

Speciellt tolkarna i gruppintervjun efterlyste en uppdelning eller standardisering för de teckenspråkstolkarna som arbetar på andra språk än finska och finskt teckenspråk. Det är svårt att veta vem som får göra vad. Det är i nuläget upp till serviceproducenterna att meddela på vilken nivå tolkarnas andra språkkunskaper är. Språken inom FPA:s förmedling behandlas däremot på olika sätt. Endast engelska är uppdelat i kunskaper på mellan eller högsta nivå. I och med att det är just tolkservice detta handlar om, borde tolkens alla arbetspråk vara graderade för att uppnå en lyckad förmedling. I gruppintervjun med tolkarna nämndes nio olika tolkningsspråk som förmedlats med språket svenska som beställningens utgångsläge. Med tanke på den omfattning som tolkutbildningen erbjuder idag, är nio arbetspråk ett häpnadsväckande antal. Tolkarna känner stor press, de upplever att man förväntas klara av allt. Teckenspråkiga informanterna lyfte däremot fram att så inte är fallet, tvärtom tyckte de att det skulle vara att kräva för mycket.

Vi bör även diskutera hur belastande det är för teckenspråkiga toltkanvändare att ständigt fundera på om man kommer att få tolk eller inte. Med så stor variation på kvalitetsnivån finns en risk att tolk och toltkanvändare inte förstår varandra. I toltkanvändares gruppintervju diskuterades även vem som i första hand har rätt att använda tolkar som definieras som svenska resurser. Egentligen är det oklart om

informanterna eller tolkanvändare överlag vet vilka tolkar som är svenska och finska resurser i FPA:s listor.

Teckenspråkiga informanterna i gruppintervjun använde sig av en uppdelning för att kategorisera tolkarna. Kategorierna var "nya", "finska" och "finlandssvenska" tolkar. För mig blev det lite oklart på vilka grunder denna uppdelning i kategorier sker. Kategorierna verkade till en del vara influerade av FPA:s sätt att dela upp tolkresurser i finska och svenska resurser. En finsk tolk kan alltså vara en tolk som har goda kunskaper i svenska och räknas som en finlandssvensk tolk av tolkanvändare och en svensk resurs av FPA. Samtidigt kan en svenskspråkig tolk kan vara en finsk resurs på FPA:s lista men definieras som en finlandssvensk tolk av tolkanvändare. Det är invecklat.

Ett utvecklingsförslag är att teckenspråkstolkarna kunde vara tolkar med olika arbetspråk eller språkpar, som är kutym för tolkar inom talade språk. På så vis kunde man få bättre tillgång till de tolkar som kan en del men inte alla fyra språk som primärt används i Svenskfinland. Det gäller att komma ihåg att även de tolkar som kan de fyra primära språken också kan hitta sig i situationer där de inte förstår något av språken, t.ex. engelska. I motsats till teorin kring parallella tvåspråkiga samtal och dess ovanlighet, (se 3.3.1, s19), hade samtliga informanter mycket erfarenhet av parallellt flerspråkiga samtal.

Livs-projekten har fungerat som en enande kraft för både tolkar och tolkanvändare i Svenskfinland. Fler tolkar känner tillhörighet i gemenskapen och det gynnar alla parter. Genom det täta samarbetet teckenspråkiga och tolkar emellan har man uppnått en del gemensamma riktningar. Tolkarna som arbetar i Svenskfinland verkar identifiera sig till en sorts subkultur, med egna etiska dilemman.

Livs 2-projektet hade som huvudsak att utbilda tolkar i finlandssvenska teckenspråket, men dessa tolkars kunskaper behövs av många fler. Livs-projekten har enligt alla informanter ökat språkmedvetenheten och kunskap om språkliga rättigheter. Genom sin aktiva närvaro i språkgemenskapen har projekten ökat medvetenheten även i övriga Svenskfinland.

För att kunna tillgodose språkliga rättigheter för döva och hörande i Svenskfinland skulle det kräva många fler tolkar som har kunskaper i åtminstone finlandssvenskt och finskt teckenspråk, finska och svenska. Erfarenheter som informanterna berättade om

där tolken hade reagerat kraftigt och negativt mot något av situationsspråken indikerar på en ovana att inte förstå eller bli förstådd. Vems språkliga rättigheter ska man prioritera? Teckenspråkiga informanterna delade med sig av sina erfarenheter och berättade hur många språk används i deras hemmiljö. I Sverige har man uppmärksammat att nyinflyttade döva barns första språk är svenskt teckenspråk, oberoende av deras familjs språkliga bakgrund och miljö (Bagga-Gupta 2003, 160). Vems behov eller vad är det som avgör vilket språk som används i olika situationer. Om du är finlandssvensk teckenspråkig men dina barn går i en finskspråkig skola, då behöver du en tolk som kan tolka mellan finska och finlandssvenskt teckenspråk. Eller om du som finsk teckenspråkig besöker läkaren med din svenskspråkiga mamma och läkaren är svensk, då behövs en tolk som kan tolka mellan svenska och finskt teckenspråk.

Tolkar som arbetar med utrotningshotade språk bör ta i beaktande sin roll, maktposition och möjligheten att förstärka språkanvändares identitet och språkkänsla. Att kommentera huruvida våra kunder använder språket korrekt eller inte, har konsekvenser. Informanterna berättade om hur de kan tvivla på sina språkkunskaper, därmed bör dylika kommentarer användas med eftertanke.

I båda gruppintervjuerna betonades vikten av att ha förtroende för varandra som speciellt viktigt i små kretsar. Tolkarna är mest sårbara genom regeln om tystnadsplikt. För att bli respekterad, måste tolkar i små kretsar eller på mindre orter hålla hårt på tystnadsplikten. (Norström m.fl. 2013, 257.) I små kretsar är det extra viktigt att vara noggrann vad gäller tystnadsplikten och att hjälpas åt med det. Det kan inte hjälpas att man snappar upp information t.ex. genom tolkningsuppdrag eller under kaffepausen. Att kunderna har förtroende för tolkarna är ovärderligt. Samtidigt för att branschen ska kunna utvecklas behöver vi tillsammans kunna föra en diskussion om det som berör samarbete, tolkningsteknik, terminologi och etiska dilemman. Efter erfarenheten med Livs 2 kan man konstatera att det är en stor fördel då tolkar och tolkanvändare diskuterar kring gemensamma utvecklingsmål. Man lär sig se saker från varandras perspektiv och förstår varandra bättre.

I skrivande stund står vi inför en ny upphandlingsperiod med FPA, ingen vet hur tolkservicen ser ut 2021, vilka problem som är lösta och vilka nya utmaningar som har dykt upp. Det skulle vara ett intressant ämne för framtida forskning att jämföra

förändringarna i praktiken. För att hjälpa till med att skapa en standard för teckenspråkstolkning mellan andra språk än finska och finskt teckenspråk vore det intressant med en framtida forskning kring vem som är en "ny" eller "finsk" tolk och hur länge är man det?

REFERENSER

- Aaltomaa, Nelli 2020. ”Men viktigaste är att våga!” Studenternas självbedömning av sina språkkunskaper och sin språkinläring av det finlandssvenska teckenspråket. Helsingfors universitet. Nordiska språk. Pro gradu. Hänvisning 14.11.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202004211901>
- Andersson-Koski, Maria 2015. Mitt eget språk – vår kultur. En kartläggning av situationen för det finlandssvenska teckenspråket och döva finlandssvenska teckenspråkiga i Finland 2014–2015. 2. upplagan. Finlandssvenska teckenspråkiga r.f.
- Bagga-Gupta, Sangeeta 2003. Gränsdragning och gränsöverskridande. Identiteter och språkande i visuellt orienterade skolsammanhang i Sverige. I Jakob Cromdal & Ann-Carita Evaldsson (red.) Ett vardagsliv med flera språk. Stockholm: Liber, 154–178.
- Cokely, Dennis 2005. Shifting positionality: A Critical Examination of the turning point in the relationship of Interpreters and the Deaf community. I Marc Marschark & Rico Peterson & Elizabeth A. Winston (red.) Sign language interpreting and interpreter education: Directions for research and practice. New York: Oxford University Press, 3–28.
- Dahl, Östen 2000. Språkets enhet och mångfald. Lund: Studentlitteratur.
- Davis, Jeffrey 2005. Code choices and consequences: implications for educational interpreting. I Marc Marschark & Rico Peterson & Elizabeth A. Winston (red.) Sign language interpreting and interpreter education: Directions for research and practice. New York: Oxford University Press, 112–141.
- Ehrnebo, Paula 2013. Terminologiarbete på minoritetsspråk. I Språkrådet. Från ett språk till ett annat: Om översättning och tolkning. Stockholm: Norstedts, 174–179.
- von Essen, Pia 2003. Simultaanitulkkkaus ja laatu. Laatuksäityksen kautta itsearviointiin. Tampereen yliopisto. Käännöstiede. Pro gradu. Hänvisning 14.11.2020. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-12021>
- Halkosaari, Liisa 2020. Mikaela & Thomas. 10.10.2020. YLE. Hänvisning 10.11.2020. <https://arenan.yle.fi/1-50352267>
- Hallin, Anette & Helin, Jenny 2018. Intervjuer. Lund: Studentlitteratur.
- Hedin, Anna & Martin, C. 2011. En liten lathund om kvalitativ metod med tonvikt på intervju. Hänvisning 14.11.2020. <https://studentportalen.uu.se/uusp-filearea-tool/download.action?nodeId=459535&toolAttachmentId=108197>
- Henricson, Sofie 2019. Svenska och finska i samma samtal. I Marika Tandefelt (red.) Gruppspråk, samspråk, två språk – idag och igår 1:2. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland, 127–142.
- Himmelroos, Staffan & Strandberg, Kim 2020. Introduktion. I Staffan Himmelroos & Kim Strandberg (red.) Ur majoritetens perspektiv. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland s 9–31.
- Holmgren, Kristian 2009. Tolkens tysta kunskap. Härnösand: Härnösands folkhögskola.

Hoyer, Karin 2013. Suomenruotsalainen viittomakieli. Attritiosta ahdinkoon. I Kimmo Granqvist & Päivi Rainò (red.) Rapautuva kieli. Kirjoituksia vähemmistökielten kulumisesta ja kadosta. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura, 232–251.

Humak 2020. <http://livs.humak.fi/> refererad 23.09.2020

Jokinen, Markku 2002. Viittomakieliset. Yksi suomalaisista kielellisistä vähemmistöistä. I Sirkka Kaihiala-Kankainen & Sari Pietikäinen & Hannele Dufva (red.) Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto, 65–89.

Jokinen, Markku 2020. De teckenspråkigas rättigheter. YLE. Hänvisning 10.11.2020. <https://arenan.yle.fi/1-50352247>

Justesen, Lise & Mik-Meyer, Nanna 2011. Kvalitativa metoder: Från vetenskapsteori till praktik. Lund: Studentlitteratur.

Jönhill, Jan 2012. Inklusion och exklusion. En distinktion som gör skillnad i det mångkulturella samhället. Malmö: Liber.

Kalela, Esa & Ruottinen, Taina 2010. Etiikka tulkkauksilanteissa viittomakieli- ja kuulovammaisalla. Helsinki: Kuuloliitto.

Kela 2017. Palvelukuvaus. Vammaisten henkilöiden tulkkaukspalvelu. Kela

Kela 2020. Palvelukuvaus. Vammaisten henkilöiden tulkkaukspalvelu. Kela

Kieliasiantuntijat ry. Asioimistulkin eettiset ohjeet. 1.4.2020.

<https://kieliasiantuntijat.fi/fi/kieliasiantuntijat-tyossa/ammattisaannosto-jalainsaadanto/asioimistulkin-ammattisaannosto/>

Lag om tolkningstjänst för handikappade personer. 133/2010.

Liebkind, Karmela & Henning-Lindblom, Anna 2019. Identitet och etnicitet – och språk. I Marika Tandefelt (red.) Gruppsspråk, samspråk, två språk – idag och igår 1:2. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland, 183–200.

Lindell, Marina 2016. Språkbarometern 2004–2016. Helsingfors: Justitieministeriet.

Malmberg, Anitta 2020. Olen vapaa kertomaan! Ajatuksia tulkin työstä. Kiekaus 11.11.2020. Hänvisning 14.11.2020. <https://kieliasiantuntijat.fi/tulkki-ammattisaan/>

Nylén, Ulrica 2005. Att presentera kvalitativa data: Framställningsstrategier för empiriredovisning. Malmö: Liber ekonomi.

Norström, Eva & Gustafsson, Kristina & Fioretos, Ingrid 2013. Tolkars roll och yrkesetik. I Språkrådet. Från ett språk till ett annat: Om översättning och tolkning. Stockholm: Norstedts, 249–261.

Rainò, Päivi & Vik, Gun-Viol, 2020. Tulkkaukalan tulevaisuudennäkymät. Asioimistulkkauksen, viittomakielen- ja kirjoitustulkkauksen sekä puhevammaisten tulkkauksen koulutustarpeista ja alan tulevaisuudennäkymistä. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Roslöf, Raija & Veitonen, Ulla 2006. Tavoitteena toimivat tulkkaukikäytännöt. I Niina Hytönen & Terhi Rissanen (red.) Käden käännteessä. Helsingfors: Finn lectura.

Tandefelt, Marika 2019. På mer än ett språk. I Marika Tandefelt (red.) Gruppsspråk, samspråk, två språk – idag och igår 1:2. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland, 221–248.

Tolk- och översättarinstitutet vid Stockholms universitet (TÖI) 2008. Tolkkunskap. 3. uppl. Stockholm: Fritze.

Trost, Jan 2005. Kvalitativa intervjuer. 3. upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Vik, Gun-Viol 2016. Fullmäktigeförsamlingar i ljuset av språklig växelverkan: Tvåspråkighet i tre fullmäktigeförsamlingar. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Vik-Tuovinen, Gun-Viol 2006. Tolkning på olika nivåer av professionalitet. Vaasan yliopisto.

Wadensjö, Cecilia 2013. Tolkutbildning i Sverige. I Språkrådet. Från ett språk till ett annat: Om översättning och tolkning. Stockholm: Norstedts, 71–77.

Wadensjö, Cecilia 2018. Kontakt genom tolk. Stockholm: Dialogos.

De Wit, Maya & Sluis, Irma 2015. Sign language interpreter quality: The perspective of deaf sign language users in the Netherlands. Hänvisning 14.11.2020. https://www.researchgate.net/publication/271015322_Sign_language_interpreter_quality_the_perspective_of_deaf_sign_language_users_in_the_Netherlands

Östman, Jan-Ola 2005. Om teckenspråk, teckenspråkiga och minoriteter. I Jan-Ola Östman (red.) FinSSL. Finlandssvenskt teckenspråk. Helsingfors: Helsingfors universitet, 9–19.

BILAGOR

Bilaga 1. Tolkarnas etiska regler

ASIOIMISTULKIN EETTISET OHJEET

1. Tulkilla on salassapitovelvollisuus.
2. Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
3. Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hän on esteellinen.
4. Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole riittävää pätevyyttä.
5. Tulkki valmistautuu tehtäväänsä huolellisesti ja ajoissa.
6. Tulkki tulkkaa kattavasti, ei jätä mitään pois eikä lisää mitään asiaankuulumatonta.
7. Tulkki on puolueeton viestinvälittäjä eikä anna tunteidensa, asenteidensa ja mielipiteidensä vaikuttaa työhönsä.
8. Tulkki ei toimi tulkattavien avustajana tai asiamiehenä eikä toimeksiantonsa aikana ole velvollinen hoitamaan muita kuin tulkkaustehtäviä.
9. Tulkki käyttäytyy tilanteen ja toimeksiannon vaatimalla tavalla.
10. Tulkki ilmoittaa seikoista, jotka vaikeuttavat oleellisesti tulkkausta tulkkaustilanteessa.
11. Tulkki ei toimi ammattikuntaansa haittaavalla tavalla.
12. Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.

Bilaga 2. Informationsbrev till informanter

INFORMATIONSBREV

Examensarbete för yrkeshögskoleexamen om tolkning i Svenskfinland

Förfrågan om att delta i en studie

Jag ber Dig delta i en forskning om tolkning i Svenskfinland. I forskningen kartlägger jag hurdana tolkningsbehov man har i Svenskfinland, både ur tolkanvändarens och tolkens synvinkel. Du är en lämplig informant i studien, eftersom Du bor eller arbetar i ett tvåspråkigt område. I detta brev berättar jag mer om hur studien går till och hur Du kan delta. Du får ställa frågor om studien före Du godkänner att delta.

Frivillighet

Deltagandet är helt frivilligt. Om Du avstår från att medverka, har det inte någon inverkan på tolkservicen. Du kan när som helst avbryta Din medverkan.

Syftet med studien

Syftet med studien är att ta reda på och dokumentera de kunskaper som behövs i en tolkningssituation i Svenskfinland. Genom att intervjua både tolkanvändare och tolkar, får jag fram behov och egenskaper från två olika synvinklar. Resultatet av studien kan användas till att utveckla tolkservicen i Svenskfinland.

Förverkligande av studien

Forskningen förverkligas som en del av Humaks projekt Livs 2 och görs av Jenny Derghokasian.

Forskningsmetoder och åtgärder

Om Du väljer att delta i studien kommer Du att få en inbjudan till en gruppintervju. Intervjun ordnas på distans och räcker max 1,5 timmar. Du kommer att få några frågor som Du kan fundera på innan gruppintervjun. Gruppintervjun bandas in, men gruppen förblir anonym. Efter intervjun översätter jag er diskussion och skriver ner det som kommit fram. Videon publiceras aldrig, enda som ser videon är jag och vid behov min handledare Liisa Halkosaari. Efter att mitt examensarbete är godkänt, raderar jag allt material.

Utgifter och ersättning

Det kostar inget att delta i forskningen. Du får ingen ersättning för Ditt deltagande.

Redovisning av resultaten

Forskningen är en del av ett examensarbete som publiceras i databasen Theseus. Du får ett meddelande när Du kan ta del av resultatet.

Tilläggsinformation

Du får gärna ställa frågor till forskningens ansvarige person.

Forskarens kontaktuppgifter

Jenny Derghokasian
Tel. 050 592 7874
e-mail: jenny.derghokasian@humak.fi

Handledare för examensarbete
Lektor
Liisa Halkosaari
Humak/Viittomakielen tulkki AMK
Tel. 0400 349 392
e-mail: liisa.halkosaari@humak.fi

Bilaga 3. Tolkanvändarnas samtyckesblankett

Forskningens namn: Examensarbete för YH-examen med temat tolkning i Svenskfinland

Forskningen utförs av: Humanistiska yrkeshögskolan, Jenny Derghokasian, 050 592 7874, jenny.derghokasian@humak.fi. Handledare Liisa Halkosaari, Tel. 0400 349 392, liisa.halkosaari@humak.fi

Jag deltar i forskningen om tolkning i Svenskfinland. Målet med undersökningen är att kartlägga erfarenheter, specialbehov och egenskaper som är relevanta i tolkningar i Svenskfinland.

Jag har fått information på svenska och teckenspråk.

Jag deltar frivilligt i undersökningen.

Jag är medveten om att jag kan avbryta min medverkan i undersökningen. Material som samlats innan dess, kommer att användas som en del av undersökningen.

Materialet kommer endast att användas i denna undersökning och raderas efter att examensarbetet är godkänt.

Plats och
datum _____

Underskrift _____

Namnförtydligande _____

Blanketten undertecknas i två exemplar. Ett exemplar till undertecknaren och ett till forskaren. Alla personuppgifter behandlas konfidentiellt.

Bilaga 4. Tolkarnas samtyckesblankett

Forskningens namn: Examensarbete för YH-examen med temat tolkning i Svenskfinland

Forskningen utförs av: Humanistiska yrkeshögskolan, Jenny Derghokasian, 050 592 7874, jenny.derghokasian@humak.fi.Handledare Liisa Halkosaari, Tel. 0400 349 392, liisa.halkosaari@humak.fi

Jag deltar i forskningen om tolkning i Svenskfinland. Målet med undersökningen är att kartlägga erfarenheter, specialbehov och egenskaper som är relevanta i tolkningar i Svenskfinland.

Jag har fått information på svenska.

Jag deltar frivilligt i undersökningen.

Jag är medveten om att jag kan avbryta min medverkan i undersökningen. Material som samlats innan dess, kommer att användas som en del av undersökningen.

Materialet kommer endast att användas i denna undersökning och raderas efter att examensarbetet är godkänt.

Plats och datum _____

Underskrift _____

Namnförtydligande _____

Blanketten undertecknas i två exemplar. Ett exemplar till undertecknaren och ett till forskaren. Alla personuppgifter behandlas konfidentiellt.

Bilaga 5. Intervjufrågor till tolkanvändare

Här är frågorna som vi kommer att diskutera på svenska och på teckenspråk hittar du frågorna här: https://youtu.be/bkk_uJlq5Dk

Tolkning i Svenskfinland

1. Hur märker du om en tolkning fungerar smidigt eller osmidigt?
2. Är det lätt att veta vilken information FPA behöver för att få en tolk som klarar situationen tillräckligt bra?
3. Finns det nåt du önskar att tolkarna kunde bättre?
4. Tolkarna som kan svenska är få. Vad tycker du att är viktigt i så små cirklar?

Stort tack för att Du deltar!

Jenny

Jenny Derghokasian

Bilaga 6. Intervjufrågor till tolkarna

Här är frågorna som vi kommer att diskutera kring temat tolkning i Svenskfinland. De egenskaper som redan finns dokumenterade, är att tolkarna är få till antalet samt att tolkarna använder 3-5 språk under en tolkning. I diskussionen tar vi det vidare från det utgångsläget.

1. Hur märker du om en tolkning fungerar smidigt eller osmidigt?
2. Är det lätt att veta vad som förväntas av dig på basen av informationen i tolkbeställningen?
3. Vilka kompetensområden är i behov av vidareutveckling?
4. Tolkarna som kan svenska är få. Vad tycker du att är viktigt i så små cirklar?

Stort tack för att Du deltar!

Jenny

Jenny Derghokasian